

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Podpora rodin s dětmi v zemích OECD

Support of families with children in OECD countries

Nikola Bubová

Plzeň 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Podpora rodin s dětmi v zemích OECD“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne ...

.....

podpis autora

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce Ing. Pavlíně Hejdukové, Ph.D., za cenné rady, konstruktivní připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Děkuji také své rodině, především svému muži za trpělivost a podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Rodinná politika.....	9
1.1 Vymezení rodinné politiky.....	9
1.2 Právní úprava rodinné politiky.....	10
1.3 Cíle rodinné politiky	10
1.4 Nástroje rodinné politiky v oblasti podpory rodin s dětmi	12
2 Rodinná politika v České republice	17
2.1 Vývoj rodinné politiky	17
2.2 Charakteristika rodinné politiky.....	19
2.3 Analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi v ČR.....	23
3 Rodinná politika v Německu	28
3.1 Vývoj rodinné politiky	28
3.2 Charakteristika rodinné politiky v Německu	29
3.3 Analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi v Německu.....	32
4 Rodinná politika ve Švédsku	35
4.1 Vývoj rodinné politiky	35
4.2 Charakteristika rodinné politiky ve Švédsku	36
4.3 Analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi ve Švédsku.....	39
5 Demontrace podpory rodin s dětmi na konkrétních příkladech ve vybraných zemích OECD	42
5.1 Příklad na dítě.....	42
5.2 Porodné	44
5.3 Rodičovský příspěvek	45
6 Komparace podpor rodin s dětmi v ČR, Německu a Švédsku.....	48
6.1 Právní a institucionální zajištění podpory rodin s dětmi.....	48
6.2 Vybrané nástroje podpor rodin s dětmi	49

6.3	Navrhované změny na zlepšení v České republice	53
6.4	Shrnutí	54
	Závěr	57
	Seznam použité literatury	59
	Seznam tabulek	64
	Seznam zkratk	65

Úvod

Rodina je obecně chápána jako jeden ze základních pilířů moderního státu. Je prostředím, které prostřednictvím výchovy, předáváním pravidel a hodnot, formuje osobnost člověka, a tím nenahraditelným způsobem ovlivňuje strukturu společnosti. Pokud má tedy společnost jako celek prospívat, je nezbytné, aby byla rodina chráněna a podporována (Mitchell, 2010). V posledních několika desetiletích dostala instituce rodiny zásadních změn. V České republice došlo k výrazným proměnám v rodině především počátkem 90. let, kdy došlo k transformaci naší společnosti. V současné době se rodinná politika skloňuje zejména v souvislosti s nízkou porodností a nárůstem podílu seniorů ve společnosti.

Opatření státu pro podporu rodiny mohou nabývat mnoha podob, z nichž za nejvýznamnější a nejlépe měřitelnou se považuje podpora finanční. Finanční podporu rozlišujeme přímou, tj. prostřednictvím sociálních dávek, a nepřímou, pomocí úlev na daních. Další možností je nefinanční podpora mající např. podobu zlepšování podmínek pro sladění rodinného a profesního života nebo zajištění dostatečně husté sítě institucí péče o dítě.

Z odborné literatury je patrné, že oficiální definice pojmu rodina neexistuje. Pro potřeby této práce budu pracovat s pojmem nukleární rodiny, tzn. manželů a jejich nezaopatřených dětí žijících ve společné domácnosti.

Podpora rodiny s dětmi je v menší či větší míře předmětem zájmu každé země. Existuje celá řada nástrojů, jak rodinu podporovat. Ačkoliv jsou tyto nástroje ve většině zemí podobné, každá z nich k nim přistupuje specificky. Mým záměrem je porovnat tato specifika ve vybraných zemích a odhalit možná opatření, která by mohla pomoci České republice v řešení problematických oblastí.

Cílem mé bakalářské práce je analyzovat vybrané nástroje podpory rodin s dětmi ve třech zemích OECD – České republice, Německu a Švédsku a na základě jejich komparace navrhnout případná doporučení pro nalezená kritická místa v České republice. Z důvodu rozsahu práce budou předmětem analýzy a komparace pouze tři nástroje podpory zaměřené především na rodiny s malými dětmi – přídavek na dítě, porodné a rodičovský příspěvek.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. V první kapitole je pozornost věnována obecnému vymezení rodinné politiky, právní úpravě a jejím cílům. V jedné z podkapitol jsou charakterizovány možné nástroje finanční podpory rodin s dětmi v rámci sociální politiky v zemích OECD.

Následující tři kapitoly jsou věnovány charakteristice rodinných politik ve vybraných zemích – České republice, Německu a Švédsku. Každá kapitola se nejprve věnuje historickému vývoji rodinné politiky, dále vymezením právního a institucionálního zajištění a následně analýzou vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi – přídavků na děti, porodného a rodičovského příspěvku.

Předposlední kapitola demonstruje vybrané nástroje podpory rodin s dětmi na konkrétních příkladech dvou modelových rodin ve sledovaných zemích.

Poslední kapitola komparuje vybrané nástroje na základě konkrétních příkladů z předchozí kapitoly a navrhuje možná doporučení pro Českou republiku.

1 Rodinná politika

1.1 Vymezení rodinné politiky

Mezi základní priority moderního státu se řadí optimální sociální politika. Její součástí je kromě jiného i vědomá podpora určitých sociálních skupin, které jsou buď nějakým způsobem znevýhodněny, anebo které by měly být podporovány z důvodu jejich výrazného vlivu na celospolečenský vývoj (Vančurová, 2002). Mezi tyto skupiny patří bezpochyby rodiny s nezaopatřenými dětmi.

Rodina je považována za základní prvek moderní společnosti. Představuje budoucnost naší populace a nezastupitelným způsobem ovlivňuje ekonomickou a sociální prosperitu státu. Rodina s dětmi je oproti ostatním sociálním skupinám výrazně znevýhodněna, a to např. zvýšenými finančními náklady na život nebo obtížemi při harmonizaci rodinného a pracovního života. Proto by měla být chráněna a podporována státem.

Touto problematikou se zabývá rodinná politika, která je úzce spjata s politikou sociální. V literatuře neexistuje oficiální definice rodinné politiky. V užším pojetí rodinná politika představuje dávky a služby s výhradním zaměřením na páry s dětmi či na osamělé rodiče (Matějková a Paloncyová, 2004). V tomto smyslu zahrnuje definice finanční i nefinanční podporu formou přímých finančních transferů rodinám a slev na daních pro rodiny s dětmi, mateřskou dovolenou, zařízení péče o děti a dotace na zařízení, rodinné právo. Širší pojetí rozšiřuje rodinnou politiku na všechny oblasti veřejných politik, jež mohou potenciálně ovlivnit blaho rodin, oblast veřejné dopravy, bydlení, školství, zdravotnictví, bezpečnosti, vzdělání, imigraci atd.

Zjednodušeně lze rodinnou politiku obecně vnímat jako soubor aktivit a opatření pro podporu optimálního fungování rodiny uskutečňovaných na různých úrovních a prostřednictvím nejrůznějších subjektů. (Vančurová a kol., 2005)

Nejednoznačnost definice i obsahu rodinné politiky pramení kromě jiného z různých faktorů společenského prostředí. Kamerman a Kahn (dle Matějková a Paloncyová, 2004) v publikaci Rodinná politika a rodiny ve 14 zemích rozlišili tzv. „explicitní a implicitní rodinnou politiku“. Explicitní koncept znamená, že je rodinná politika v dané zemi jasně vytyčená v zákonech, je předmětem politických debat a politické cíle pro podporu rodiny jsou jasně stanoveny. Naopak implicitní politika nemá tyto cíle striktně stanoveny, avšak může podporovat rodinu v rámci různých konceptů

zabývajících se např. problematikou žen a dětí, zaměstnání nebo chudoby. Mezi země s explicitní rodinnou politikou patří např. Česká republika, Německo, Belgie a další. Implicitní politiky představují např. Velká Británie, Dánsko a Itálie.

1.2 Právní úprava rodinné politiky

Je zřejmé, že rozmanitost oblastí, kterých se podpora rodin s dětmi týká, neumožňuje zahrnout tuto problematiku do jednoho právního předpisu. V roce 1959 byla VS OSN přijata Deklarace práv dítěte a roku 1989 pak Úmluva o právech dítěte, které prohlašují rodinu za základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí (MPSV, 2015a). Stejně tak další dokumenty OSN Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech deklarují rodinu za přirozenou a základní jednotku mající právo na ochranu společnosti a státu.

Členské státy EU mají povinnost podřizovat legislativu evropskému právu. Proto se zvyšuje tlak na sjednocování také evropského rodinného práva, přestože zůstává rodinná politika převážně v kompetenci národních vlád. Jednotlivé země postupně provádějí legislativní úpravy, které úspěšně fungují v ostatních zemích (Matějková a Palonciová, 2004). Největší pozornost je věnována oblastem, jako jsou např. snaha o rovné postavení mužů a žen a koordinace sociálních dávek. Mezi dokumenty, jejichž pravidly se členské státy řídí, patří např. Směrnice o rovném zacházení (1975), Směrnice o lidských právech (1992), Směrnice o rodičovské dovolené (1996) nebo Revidovaná sociální charta (1996).

Jednotlivé země si mohou navzájem vyměňovat zkušenosti nebo se snažit aplikovat úspěšné změny prováděné v jiné zemi i v jiných společenstvích, např. v rámci členství v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), jejímž cílem je prosazování takové politiky v členských zemích, která by zlepšila hospodářský a sociální blahobyt lidí na celém světě (OECD, 2015a).

1.3 Cíle rodinné politiky

Podle Národní koncepce rodinné politiky (dále jen „koncepce“), kterou v roce 2005 (str. 9) vypracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, je základním cílem rodinné

politiky: „Vytvořit všestranně příznivější společenské klima a podmínky pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování partnerských a rodičovských plánů. Respektovat přitom diferencované zájmy a potřeby různých rodinných typů a členů rodin.“

Mezi odvozené specifické cíle koncepce řadí:

- koncipování takové rodinné politiky, jež umožní rodinám mít tolik dětí, kolik chtějí a v době, kterou si zvolí;
- minimalizace handicapů dětí z ekonomicky a sociálně oslabených nebo neúplných rodin pomocí podpůrných opatření za účelem vyrovnání životních šancí s jejich vrstevníky z ekonomicky a sociálně silných rodin, a to ve vzdělávání, uplatnění na trhu práce a ve společnosti;
- vytvoření vhodných podmínek pro sladění rodinného a pracovního života.

Výše zmíněné cíle korespondují s cíli rodinné politiky na úrovni Evropské unie (EU, 2014):

- zajištění optimální péče a ochrany dětí;
- snížení dětské chudoby;
- boj proti nerovnosti pohlaví;
- snaha o harmonizaci rodinného a pracovního života.

Na podobných principech stojí i doporučení OECD (2011a):

- pomoc rodinám při sladění rodinného a pracovního života;
- vytvořit systém rodičovských dávek, který by podpořil větší zapojení otců v rodičovských povinnostech;
- investovat do rodinné politiky týkající se dětí v raném věku a udržet tyto investice po celou dobu dětství;
- zajistit vysokou kvalitu služeb péče o děti, které by zajistily kognitivní vývoj, především pro děti z chudých rodin.

1.4 Nástroje rodinné politiky v oblasti podpory rodin s dětmi

Ve většině zemí převládá uplatňování aktivní rodinné politiky, která usiluje o prevenci, tzn. předcházení vzniku problémů prostřednictvím určitých opatření veřejné moci (Národní zpráva o rodině, 2004). Tato intervence do soukromého sektoru bývá někdy předmětem jejího odmítání s ohledem na možné porušení autonomie a soběstačnosti rodiny. Přitom právě v autonomním výkonu přirozených funkcí rodiny tkví její nenahraditelný přínos. Proto by jakákoliv forma podpory neměla vytvářet pouto závislosti rodiny na státu, ale naopak by měla klást důraz na ochranu rodiny, posilování její soběstačnosti kompenzací určitých nákladů a vytváření prostoru pro maximální míru svobody v rozhodování o záležitostech rodinného života.

Aby mohlo být tohoto a dalších cílů zmíněných v předchozí kapitole dosaženo, využívají státy následující formy podpory rodin (Höhne, 2008):

- **Finanční podpora** – považována za nejvýznamnější a nejlépe měřitelnou. Jedná se o přerozdělování příjmů rodinám nebo osobám ve společensky uznaných situacích. Rozlišujeme finanční podporu **přímou** – prostřednictvím sociálních dávek, a **nepřímou** – pomocí úlev na daních;
- **Nefinanční podpora** – formou zlepšování podmínek pro sladění rodinného a profesního života nebo zlepšování institucionální péče o děti.

1.4.1 Vybrané nástroje finanční podpory

Při posuzování nároků na dávky státní sociální podpory rozlišujeme dvě skupiny – tzv. **netestované** (plošné; nezávislé na příjmu rodiny) a **testované** (dávky poskytované v závislosti na výši příjmu; příjmy příjemce nesmí překročit určitou zákonem stanovenou hranici).

Porodné

Cílem této dávky ve většině zemí OECD je jednorázově kompenzovat zvýšené náklady související s narozením dítěte a v některých zemích i při adopci dítěte. V České republice a mnoha dalších zemích (Austrálii, Španělsku, Francii, Portugalsku) je nárok na porodné podmíněn příjmem rodiny (OECD, 2014a). V Belgii a Bulharsku je výše dávky odstupňována podle pořadí dítěte. V Dánsku náleží porodné až druhému dítěti. Porodné bývá většinou také odstupňováno podle počtu narozených dětí při vícečetném

porodu (dvojčat, trojčat, apod.). Ve Finsku si mohou matky vybrat mezi tzv. „výbavičkou pro novorozence“, která obsahuje oblečení a jiné nezbytnosti pro novorozeně, nebo peněžním příspěvkem. Mezi země, které neposkytují porodné, patří např. Rakousko, Švédsko či Velká Británie.

Peněžítá podpora v mateřství/otcovství

Téměř ve všech zemích OECD se příspěvek v mateřství váže na neschopnost ženy vykonávat práci v období krátce před a po porodu dítěte, kdy si matka zaslouhuje zvláštní druh ochrany (Matějková a Paloncyová, 2004). V některých zemích vzniká nárok na příspěvek i adoptivnímu rodiči. V současných evropských modelech existují 2 druhy koncepcí finanční pomoci v mateřství (Matějková a Paloncyová, 2004):

- nemocenská (příspěvek se vztahuje jen na budoucí matky);
- rodičovsko-nemocenská (příspěvek existuje i pro otce místo matky či spolu s matkou, nebo souvisí s přechodem na pobírání rodičovského příspěvku).

Příspěvek je uplatňován z nemocenského pojištění či speciálního pojištění u osoby samostatně výdělečně činné a adoptivního rodiče. Ve Švédsku nebo Slovinsku pak v rámci rodičovského pojištění. Pro většinu zemí je charakteristická minimální doba, po kterou musí být osoby před uplatněním nároku na příspěvek pojištěny.

Peněžítá podpora v mateřství je vázána na dobu mateřské dovolené. V převážné většině zemí OECD jsou ženy povinny nastoupit na mateřskou dovolenou ve stanovenou dobu před plánovaným porodem (Mitchell, 2010). Průměrná délka placené mateřské je podle zprávy o rodičovských dávkách (OECD, 2014a) napříč zeměmi OECD okolo 18 týdnů. Česká republika patří se svými 28 týdny v případě narození jednoho dítěte a 37 týdny v případě narození dvou a více dětí k zemím s nejdelším obdobím nároku na peněžitou dávku v mateřství nejen v Evropě, ale i ve světě. Podle poslední zprávy Mezinárodní organizace práce ILO z roku 2014 dodržuje její doporučení o minimální délce období nároku na placenou mateřskou dovolenou 14 týdnů ve výši minimálně 2/3 podílu denního vyměřovacího základu z předchozího placeného zaměstnání, 45 % (74 zemí) ze 167 porovnávaných zemí. Z těchto pak 61 poskytuje výplatu 100 % podílu denního základu mzdy. Naopak více jak 50 % neposkytuje buď žádný příspěvek, nižší než 2/3 podílu mzdy, nebo po dobu kratší než 14 týdnů.

V některých případech může peněžitou podporu v mateřství čerpat i otec. Přibližně třetina zemí OECD to však neumožňuje (OECD, 2014a). Zbylé země umožňují podstatně kratší dobu než je tomu u žen, např. méně jak 1 týden v Řecku, Jižní Koreji a Nizozemsku. Více jak 20 týdnů mají k dispozici v Lucembursku a Portugalsku.

Dle Matějkové a Paloncyové (2004) stanovují některé země maximální denní limit, do kterého je příjem při výpočtu mateřské plně započítán, což znevýhodňuje rodiny s vyššími příjmy.

Rodičovský příspěvek

„Rodičovský příspěvek je určen rodiči, který z důvodu péče o malé dítě do stanovené věkové hranice dítěte částečně nebo plně omezuje výdělečnou činnost.“ (Matějková a Paloncyová, 2004, str. 35) Jeho smyslem je pokrýt ušlé příjmy v placeném zaměstnání či v rámci samostatné výdělečné činnosti. Zároveň je rodič většinou ze zákona chráněn proti propuštění ze zaměstnání a má nárok na návrat na stejné, případně srovnatelné pracovní místo.

Nárok na rodičovský příspěvek náleží jednomu rodiči nebo oběma rodičům, pokud o dítě pečují společně, nebo se v péči střídají, přičemž v některých zemích (např. Austrálii, Německu, Norsku či Švédsku) neexistují rozdílná pravidla při určování výše příspěvku v rámci mateřské nebo otcovské dovolené (OECD, 2014a). V praxi většinou příspěvek čerpá ten rodič, který má nižší příjem, což bývá nejčastěji matka dítěte.

Rodičovský příspěvek má formu plošné dávky nebo dávky odvozené z příjmu, či jejich kombinace. Obvykle může být poskytnut až po uplynutí placené mateřské dovolené. V některých případech si mohou rodiče vybrat mezi čerpáním příspěvku najednou v plné výši, nebo postupně po menších částkách. V některých zemích bývá délka nároku na rodičovský příspěvek totožná s dobou rodičovské dovolené. Délka rodičovské dovolené v zemích OECD se pohybuje od 12 týdnů v USA, až po téměř 209 týdnů v České republice. Mezi země, které nevyplácejí žádný rodičovský příspěvek, patří např., Španělsko, Řecko, USA, Mexiko, Nový Zéland, Turecko a Velká Británie.

Přídavky na děti

Přídavky na děti jsou považovány obecně za nejdůležitější finanční nástroj pomoci rodinám s nezaopatřenými dětmi. Mezi zeměmi můžeme pozorovat velké odlišnosti, které tkví především v (Matějková a Paloncyová, 2004):

- pořadí dítěte v rodině, jenž má na přídavek nárok;
- věku dítěte;
- příjmu rodiny;
- složení rodiny (úplná, neúplná).

Ve více než polovině zemí OECD (2014a) jsou přídavky na děti plošnou dávkou, nezávisí tak na výši příjmu rodiny. Z těchto zemí, např. Rakousko, Francie a Německo, pak vyplácí dodatečné dávky rodinám s nízkými příjmy, které mají malé děti, nebo nezaměstnaným rodičům. V některých zemích se výše plošných přídavků na děti může lišit podle stavu zaměstnanosti rodičů dítěte. Např. v Belgii jsou tyto dávky zvyšovány počátkem sedmého měsíce nezaměstnanosti jednoho z rodičů.

Přídavky závislé na výši příjmu vyplácí např. Česká republika, Austrálie, Kanada, USA a některé státy jižní Evropy, jako je Itálie, Portugalsko, Španělsko. (OECD, 2014a)

Přídavky na děti jsou vypláceny nezaopatřeným dětem, ve většině zemí to znamená do 15 nebo 17 (18) let. Dětem, které soustavně studují, se hranice často posouvá až do 25, 26 let. To však neplatí např. pro skandinávské země, Francii, Itálii nebo Velkou Británii. Výše vyplácených dávek může být jednotná pro všechny děti, častěji se však liší podle věku dítěte nebo počtu dětí, případně kombinací obou způsobů, jak je tomu např. v Austrálii, Rakousku, Belgii, Francii, Lucembursku či Polsku. (Matějková a Paloncyová, 2004)

Daňové úlevy

Ačkoliv se systém daní a systém státní sociální podpory vyvíjely odděleně a doposud má většinou každý své samostatné institucionální a systémové zázemí, existují mezi nimi důležitá propojení, která společně určují celkovou finanční podporu rodin s dětmi (Matějková a Paloncyová, 2005). Většina evropských zemí považuje dávky státní sociální podpory za příjem, tedy za předmět zdanění. Není tomu tak např. v České republice, kde jsou tyto dávky od daně osvobozeny. V posledních letech došlo v některých zemích ke sjednocení obou systémů v rámci rodinné politiky, čímž se jejich správa, jež přešla pod finanční úřady, výrazně zjednodušila.

Daňová politika se v různých zemích velmi liší. V rámci EU působí snaha o sladění daňových systémů všech členských zemí. Nicméně proces harmonizace je v oblasti

přímých daní velice pomalý. Právě přímé daně, konkrétně úlevy na daních z příjmů fyzických osob, jsou stěžejním nástrojem pro podporu rodin s dětmi z oblasti daňové politiky. (Malý, 2012)

Daňové úlevy mohou nabývat buď podoby nezdanitelné částky základu daně z příjmu snižující základ daně před zdaněním, anebo podoby daňové dávky snižující výslednou částku daňového plnění po zdanění (Matějková a Paloncyová, 2004). Na rozdíl od dávek státní sociální podpory, které ještě stále čerpají častěji matky, daňové úlevy využívají především otcové, kteří mají obvykle nejvyšší příjem v rodině.

Výše slev na dani se mohou, podobně jako u dávek státní sociální podpory, odvíjet od různých faktorů, jako je věk či pořadí narozeného dítěte, složení rodiny (úplná, neúplná), či zaměstnanost rodičů (Matějková a Paloncyová, 2004). Konkrétně ve Španělsku je výše odpočtu za třetí či čtvrté dítě o 50 % vyšší než za první či druhé dítě. V některých evropských zemích existují daňové bonusy v souvislosti s narozením dítěte či adopce a také dávky pokrývající částečně či plně náklady na předškolní péči o děti, na školní potřeby, přípravu povolání nebo bydlení rodiny. V Rakousku, Německu a Velké Británii směřují své daňové dávky především na podporu rodin osamělých rodičů. Naopak Belgie, Itálie, Nizozemsko a Španělsko podporují spíše úplné rodiny s malými dětmi.

2 Rodinná politika v České republice

2.1 Vývoj rodinné politiky

2.1.1 Období před rokem 1989

Podpora rodiny začala nabývat na významu především ve druhé polovině 19. století. V roce 1869 byla založena první mateřská škola a roku 1883 pak první jesle (Paloncyová a kol., 2013). Rozvíjející se industrializace, společně se složitou ekonomickou a politickou situací ve střední Evropě na konci 19. století, podnítily hlubší zájem vlád o sociální pojištění. Řada zemí střední Evropy, včetně Rakouska-Uherska, se inspirovala tzv. Bismarckovou reformou v Německu, která v 90. letech 19. století zavedla povinné sociální pojištění. V českých zemích tak již od roku 1989 platil zákon o nemocenském pojištění dělníků, který mimo jiné poskytoval pojištěným ženám nárok na bezplatnou pomoc při porodu nebo peněžitou podporu v mateřství po dobu čtyř týdnů po porodu. Po první světové válce měly pojištěné ženy v Československé republice nárok již na 12 týdnů podpory v mateřství. Důležitým milníkem v sociální oblasti v Československu bylo přijetí zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, díky kterému mohla být vytvořena nová jednotná soustava národního pojištění (Tröster a kol., 2013).

S nástupem totalitního režimu se systém sociálního pojištění transformoval na systém sociálního zabezpečení se silnou vazbou k sovětskému vzoru (Národní zpráva o rodině, 2004). Podpora rodin s dětmi se dostala do popředí především v 70. letech, kdy byla přijímána opatření na zvýšení porodnosti a zároveň zvýšení zaměstnanosti žen. Dokazuje to i rozvinutá infrastruktura služeb pro skloubení pracovního a rodinného života, jako byly jesle, mateřské školy, prádelny, vývařovny, které postupně cíleně vytěsňovaly rodinu pouze do pracovního světa. Výchovnou funkci rodiny tak postupně přejímal totalitní stát a působnost rodiny se měla omezit pouze na biologicko-reprodukční funkci. Podstatu této snahy omezení přirozených rodinných funkcí vystihují principy komunistické rodinné politiky, uvedené v Koncepci rodinné politiky z let 1988–1989 (Národní zpráva o rodině, 2004). Paradoxním výsledkem těchto zásahů bylo určité upevnění rodinné soudržnosti a mezigenerační solidarity, jakožto úniku od všudypřítomné totalitní moci. Otázkou zůstává, zda byl populační růst za bývalého režimu důsledkem institucionálního tlaku či právě semknutím rodiny před ním.

Výše zmíněná Koncepce rodinné politiky vznikla pod vedením Josefa Alana, který měl se svým týmem vypracovat studii o problematice populačního rozvoje (Národní zpráva o rodině, 2004). V rámci výzkumu vznikl, vedle vlastní závěrečné zprávy, první písemný dokument zaměřující se na komplexní podporu rodin s dětmi, nikoliv jen na otázku populačního vývoje. Přestože začínala být rodinná politika již chápána jako samostatné průřezové odvětví, tento dokument dokazoval, že se úplně neoprostila od výše uvedených principů.

2.1.2 Období po roce 1989

Společně s ekonomickou a sociální transformací z centrálně řízené ekonomiky a společnosti k tržnímu prostředí došlo v ČR po roce 1989 k zásadním změnám ve vývoji rodinného chování. Tyto změny se projeví zejména v klesající plodnosti, sňatečnosti, úmrtnosti a současně zvyšujícím se věku prvního sňatku a prvního porodu a zvýšením rozvodovosti. Bezprostředním důsledkem je nárůst neúplných rodin (především v čele s matkou) a domácností jednotlivce (Potůček a kol., 2003). V důsledku transformace společnosti a odklonu od institucionální péče o rodinu k individuální a rodinné vznikla řada rizik, která do té doby neexistovala. Rodiny s dětmi nově pocítily snížení sociálních hodnot, zvýšení nákladů na založení rodiny a péči o děti, stejně tak finanční nedostupnost vlastního bydlení (Sirovátka, 2003).

V raném polistopadovém období vznikalo nemálo výzkumných studií na téma rodinná politika. Jednou z nich je např. Scénář sociální reformy z roku 1990, podle něhož by se mělo upustit od ryze populačního smyslu rodinné politiky a zaměřit se zejména na nezastupitelnost přirozených funkcí rodiny (Národní zpráva o rodině, 2004). Nicméně je pro první polovinu 90. let charakteristický nezáměr formulovat novou populační a rodinnou politiku, která by odpovídala novým tržním a společenským podmínkám.

V druhé polovině 90. let se rodina dostala více do popředí. V rámci sociální reformy došlo k zakotvení samostatného pilíře rodinných dávek do státní sociální podpory. Začal být kladen důraz na individualizaci podpory rodiny a solidaritu vysokopříjmových rodin s nízkopříjmovými. Na rozdíl od ostatních postkomunistických zemí však v České republice neexistoval samostatný komplexní systém podpory rodiny.

V novém tisíciletí se zájem státu o rodinnou politiku, v souvislosti se snižující se porodností, zvýšil. Významným krokem bylo vytvoření samostatného odboru rodinné

politiky a sociální práce v rámci Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Zároveň byla v roce 2004 vypracována dosti kritická Národní zpráva o rodině a z ní vycházející Koncepce rodinné politiky v roce 2005, jež byla aktualizována v roce 2008 Národní koncepcí podpory rodin.

2.2 Charakteristika rodinné politiky

2.2.1 Pojetí rodinné politiky

Česká republika je představitelem tzv. **postsocialistického typu** sociálního státu, jehož typické rysy spočívají ve vysokém stupni přerozdělování zdrojů, postupném omezení paternalistického vlivu státu, dlouhé době rodičovské dovolené, vysokým počtem testovaných dávek a vysoké zaměstnanosti žen (Matějková a Paloncyová, 2004). Rodinná politika podporuje dvoupříjmový model rodiny. Dle statistik OECD bylo v roce 2014 (2014b) zaměstnáno 60,7 % žen. Celkové výdaje na rodinnou politiku tvořily v roce 2011 1,6 % HDP (OECD, 2011b).

Mezi obecné cíle rodinné politiky v České republice patří dle MPSV (2008):

- tvorba vhodných podmínek pro optimální fungování rodiny s důrazem na její finanční i nefinanční zajištění;
- podpora slučitelnosti práce a rodiny a omezení jejího sociálního a finančního znevýhodnění;
- snaha o větší zapojení krajů a obcí do rodinné politiky a jejich podpora
- zajištění rodiny se specifickými potřebami;
- zdůraznění a podpora institutu manželství a jeho postavení ve společnosti.

Přímá finanční podpora rodin s dětmi prochází všemi třemi pilíři sociálního zabezpečení. Těmito pilíři jsou (Paloncyová a kol., 2013):

- **sociální pojištění** (vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžité pomoc v mateřství a podpora při ošetřování člena rodiny);
- **sociální pomoc** (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc);
- **státní sociální podpora** (zejména dávky pro rodiny s dětmi, viz níže).

Dávky **sociálního pojištění** jsou vázány na platbu pojistného zaměstnancem nebo osobou samostatně výdělečně činnou. Primárním účelem dávek **sociální pomoci** není podpora rodiny, nýbrž jednotlivce, který se o sebe z důvodu hmotné či sociální nouze není schopen postarat (Národní zpráva o rodině, 2004).

Státní sociální podpora představuje systém dávek určených zejména rodinám s nezaopatřenými dětmi. Je založen na principu sociální solidarity bezdětných rodin s rodinami s dětmi a solidarity mezi rodinami s vyššími příjmy a rodinami s příjmy nižšími (Tröster a kol., 2013). Smyslem dávek státní sociální podpory nemá být v žádném případě nahrazení pracovních příjmů rodiny, nýbrž řešení státem uznané sociální situace, která rodinu znevýhodňuje (Wildmannová, 1998).

Dávky státní sociální podpory poskytované v závislosti na výši příjmu rodiny jsou:

- přídavek na dítě;
- příspěvek na bydlení;
- porodné.

Mezi **netestované dávky**, tedy poskytované nezávisle na výši příjmu rodiny, patří:

- rodičovský příspěvek;
- pohřebné.

Nepřímo je rodina podporována prostřednictvím daňového zvýhodnění na vyživované dítě a slevou na dani (Pavlásek a Hejduková, 2011).

V současné době se aktuálními otázkami rodinné politiky a jejího vývoje zabývá Odborná komise pro rodinnou politiku, jejíž členové jsou z řad jak zástupců MPSV, tak demografů, sociologů, ekonomů, zaměstnavatelů, neziskových partnerů i zástupců krajů (MPSV, 2015b). Mezi hlavní témata šetření patří snazší harmonizace rodinného a pracovního života rodičů dětí, s tím související problém chybějících zařízení pro děti předškolního věku a oblast mateřské a rodičovské dovolené. Dalšími oblastmi zájmu jsou úprava rodinných pojistných a nepojistných dávek, daňových nástrojů zvýhodňujících rodiny s dětmi a v neposlední řadě zajištění péče o závislé seniory, kterou často přebírají matky s dětmi, čímž se zhoršuje jejich postavení na trhu práce.

2.2.2 Právní a institucionální zajištění podpory rodin v ČR

V současnosti je kladen důraz na autonomii a individualitu rodiny. Rodina však není předmětem ryze soukromým, nýbrž i veřejným, neboť ovlivňuje a současně je ovlivňována nejrůznějšími oblastmi našeho veřejného života. Problematika rodiny a její podpory je tak roztržena do různých resortů, jako je zdravotnictví, školství, místní rozvoj, pracovní trh aj. (Národní zpráva o rodině, 2004). Nicméně rodinná politika není v jejich přímé organizační ani institucionální působnosti. Výjimkou je např. příspěvková organizace Ministerstva zdravotnictví ČR Ústav pro péči o matku a dítě. Předně však rodinná politika spadá do působnosti **Ministerstva práce a sociálních věcí ČR**, které pro ni zřídilo samostatný **odbor rodinné politiky a sociální práce**, jenž se dále větví na oddělení nepojistných sociálních a rodinných dávek a oddělení koncepce rodinné politiky. Dále existuje samostatný odbor ochrany práv dětí skládající se z oddělení ochrany práv dětí a náhradní rodinné péče a oddělení transformace služeb pro rodiny a děti (MPSV, 2015c).

Na úrovni krajů a obcí se rodinnou politikou zabývají především krajské pobočky Úřadu práce, odbory sociálních věcí a zdravotnictví. Konkrétní koncepce prorodinných aktivit jsou téměř zcela v kompetenci krajských orgánů a obecních zastupitelstev a rad. (Národní zpráva o rodině, 2004)

Mezi základní právní předpisy zachycující postavení rodiny v české společnosti patří v první řadě **Listina základních práv a svobod** (Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., čl. 32), jež staví rodičovství a rodinu pod ochranu zákona, přičemž dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu a rodičům, kteří pečují o své děti právo na pomoc státu.

Dalším významným dokumentem upravujícím práva a povinnosti v rámci rodinné politiky byl **Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině**, který 1. ledna 2014 nahradila druhá část **nového občanského zákoníku** (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Za dobu své existence byl zákon o rodině mnohokrát novelizován. Zásadní změnu přinesla novela č. 234/1992 Sb., která uzákonila církevní sňatek, jenž mohl být do té doby uskutečněn pouze po řádném uzavření manželství před národním výborem (Zpráva o rodině, 2014). Rozsáhle změnila zákon o rodině novela č. 91/1998 Sb., jež kromě jiného upravila podmínky rozvodu, např. nutnost úpravy práv a povinností rodičů k nezletilým dětem soudně ještě před rozvodem. Nově byla též zavedena střídavá péče rodičů o nezletilé děti.

Struktura druhé části nového občanského zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů) s názvem Rodinné právo se člení do tří hlav: 1. Manželství, 2. Příbuzenství a švagrovství (upravuje především poměry mezi rodiči a dítětem) a 3. Poručenství a jiné formy péče o dítě.

Oblast **sociálního pojištění** je zajištěna v Zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, a v Zákoně č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů. Dávky **sociální pomoci** upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Stěžejním zákonem upravujícím komplexně systém **státní sociální podpory** je zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Výplata dávek státní sociální podpory, u nichž se posuzuje výše příjmu, vychází z kritéria životního minima, které je upraveno Zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Ten v § 1, větě první definuje životní minimum jako „*minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb*“. Pro rok 2015 činí měsíční částka životního minima pro jednotlivce 3 410 Kč. Životní minimum se posuzuje také s jinými společně posuzovanými osobami, přičemž je dáno jako součet částek na potřeby členů domácnosti. Pokud tento součet nedosahuje určené hranice, má osoba či domácnost nárok na příslušnou testovanou dávku státní sociální podpory.

Trestněprávní ochranu rodiny upravuje Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, konkrétně jeho druhá část Hlava VI. definující trestné činy proti rodině a dětem, jako je zanedbání povinné výživy či podávání alkoholických nápojů mládeži.

Ve výše zmíněných právních předpisech se pracuje s pojmem nezaopatřeného dítěte, který by bylo vhodné si vysvětlit:

Nezaopatřené dítě

Nezaopatřenost dítěte je upravena v Zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v § 11, podle něhož je nezaopatřeným dítětem: „*dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání*“. Do doby přípravy na budoucí povolání se dle zákona zahrnuje studium na základní, střední a vysoké škole. Příprava na budoucí povolání nebo nemoc či úraz znemožňují dítěti vykonávat výdělečnou činnost, čímž se zvyšují náklady osob, které jsou povinny nezaopatřené dítě vyživovat.

Tuto dočasnou dobu nezaopatřenosti dítěte je potřeba zajistit systémem sociálního zabezpečení. Při posuzování nároku na příslušnou pomoc se kromě nezaopatřenosti dítěte zohledňují i další skutečnosti, jako je např. výše příjmu rodiny u dávek státní sociální podpory nebo např. smrt jednoho z rodičů u vyplácení vdovského, resp. vdoveckého důchodu.

2.3 Analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi v ČR

Analýza nástrojů podpory rodin s dětmi je zaměřena na tři nástroje finanční podpory rodin s malými dětmi, které jsou nejvíce znevýhodněny a zasluhují si proto zvýšený zájem a ochranu společnosti.

2.3.1 Přídavek na dítě

Základní prorodinně zaměřenou dávkou státní sociální podpory je přídavek na dítě. Jedná se o dávku s dlouhodobou tradicí, která byla do 31. 12. 1995 vyplácena v rámci nemocenského pojištění (Palonciová a kol., 2013). Přídavek na dítě je určen nezaopatřenému dítěti, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem za předcházející kalendářní rok je nižší než 2,4násobek částky životního minima rodiny (§ 17, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů). Do rozhodného příjmu spadá i rodičovský příspěvek. Do doby zletilosti nezaopatřeného dítěte náleží dávka osobě, jež má dítě v přímém zaopatření. Pokud je to více osob, vyplácí se přídavek na dítě osobě dle dohody mezi nimi. V současnosti je poskytován ve třech výších dle věku nezaopatřeného dítěte viz následující tabulka. O dávku se musí žádat příslušný úřad práce v místě trvalého pobytu.

Tabulka č. 1: Výše přídavků na dítě dle věku nezaopatřeného dítěte

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídavku na dítě v Kč
do 6 let	500
od 6 do 15 let	610
od 15 do 26 let	700

Zdroj: vlastní zpracování dle Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Následující tabulka zobrazuje, do jaké výše příjmů mají různé typy domácností nárok na přídavek na dítě.

Tabulka č. 2: Hranice rozhodného měsíčního příjmu pro nárok na přídavek na dítě

Typ domácnosti	Životní minimum domácnosti v Kč	Hranice rozhodného měsíčního příjmu v Kč pro nárok na přídavek na dítě
1 dospělý, 1 dítě ve věku 5 let	4 880	11 712
2 dospělí, 1 dítě ve věku 5 let	7 710	18 504
1 dospělý, 2 děti ve věku 7 a 16 let	7 730	18 552
2 dospělí, 2 děti ve věku 7 a 16 let	10 560	25 344
1 dospělý, 3 děti ve věku 5, 7 a 16 let	9 470	22 728
2 dospělí, 3 děti ve věku 5, 7 a 16 let	12 300	29 520

Zdroj: vlastní zpracování dle Zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

2.3.2 Porodné

Porodné je jednorázová testovaná dávka poskytovaná rodině s nízkými příjmy, kterou se přispívá na zvýšené náklady rodiny související s narozením dítěte (MPSV, 2015d).

Do roku 1995 existovala podpora při narození dítěte jako dávka nemocenského pojištění (Tröster a kol., 2013). Do konce roku 2010 byla pak v rámci státní sociální podpory vyplácena nezávisle na výši příjmů každé ženě, která porodila dítě. V roce 2011 došlo k zásadní změně, kdy se porodné stalo dávkou závislou na výši příjmu a začalo se vyplácet jen ženám, které porodily první živě narozené dítě, přičemž byla částka při vícečetném porodu zvýšena.

Od 1. 1. letošního roku má žena nárok na porodné při narození prvního nebo druhého živého dítěte (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů). Zvýšila se také hranice příjmů v rodině, která za kalendářní čtvrtletí předcházející narození dítěte musí být nižší než 2,7násobek (2,4násobek v roce 2014) životního minima rodiny. Porodné náleží i otci dítěte, pokud žena, která dítě porodila, zemřela. Nárok na porodné může vzniknout i osobě, pokud převzala do trvalé péče nahrazující péči rodičů dítě do 1 roku jeho věku, a to i v případě, že nárok vznikl zároveň i otci nebo matce dítěte. Výše porodného činí 13 000 Kč na první dítě a 10 000 Kč na druhé dítě.

Tabulka č. 3: Výše porodného mezi lety 1991 až 2015 v ČR

účinnost od	výše na každé narozené dítě v Kčs/Kč		
1.5.1991	3 000		
1.5.1993	4 000		
1.10.1994	4 500		
	jedno dítě	dvojčata	trojčata
1.10.1995	4 920	12 300	33 210
1.1.1996	5 280	13 200	35 640
1.10.1996	5 640	14 100	38 070
1.7.1997	5 920	14 800	39 960
14.11.2001	8 450	20 280	50 700
1.4.2006	17 500	52 500	78 750
1.1.2007	17 760	53 120	79 680
	výše na každé narozené dítě v Kč		
1.1.2008	13 000		
	výše na první narozené dítě v Kč*		výše na víceročata
1.1.2011	13 000		19 500
	výše na první narozené dítě v Kč*		výše na druhé narozené dítě v Kč*
1.1.2015	13 000		10 000

Zdroj: vlastní zpracování dle Paloncyová (2013)

* dávka je příjmově testovaná

2.3.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je dávka, jejímž cílem je podpora rodin s malými dětmi. Byla zavedena v roce 1990, čímž nahradila mateřský příspěvek, který byl do té doby poskytován pouze ženám (Kundra, 2008). Na rodičovský příspěvek má nárok rodič, jestliže po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině, a to nejpozději do 4 let věku dítěte a nejdéle do doby, kdy mu byla vyplacena maximální částka 220 000 Kč (§ 30, Zákona č. 117/1995, o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů). Rodič a posuzované dítě musí mít na území ČR trvalý pobyt a bydliště. Rodičovský příspěvek může čerpat střídavě otec i matka, ne však oba současně.

Jedná se o dávku nezávislou na výši příjmu. Na výši příjmu však závisí volba délky čerpání rodičovského příspěvku. Rodič může také zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, musí však po tuto dobu zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

Pokud lze alespoň jednomu rodiči stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu, může si rodič volit výši i délku pobírání rodičovského příspěvku (MPSV, 2015e). Pokud je možné stanovit vyměřovací základ u obou rodičů, zvolí se ten vyšší. Aktuálně (2015) se maximální měsíční výše rodičovského příspěvku stanovuje v závislosti na uvedený vyměřovací základ takto (MPSV, 2015e):

- jestliže 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu je nižší nebo rovno 7 600 Kč, může rodičovský příspěvek činit maximálně 7 600 Kč;
- jestliže 70% 30násobku denního vyměřovacího základu je vyšší než 7 600 Kč, je výše rodičovského příspěvku omezena touto částkou, maximálně však do výše 11 500 Kč měsíčně.

Pokud nelze denní vyměřovací základ určit, mají rodiče nárok na příspěvek v pevné měsíční výši 7 600 Kč do 9. měsíce věku a od 10. měsíce věku ve výši 3 800 do 4 let věku dítěte (MPSV, 2015e). Volbu výše rodičovského příspěvku lze změnit, nejdříve však po 3 měsících výplaty příspěvku. Nárok na rodičovský příspěvek náleží pouze na nejmladší dítě v rodině, v případě narození dalšího dítěte tak nárok na příspěvek na starší dítě zaniká.

Zákon rozlišuje věk dítěte z hlediska sledování jeho docházky do předškolních zařízení (MPSV, 2015e). U dítěte do 2 let, které navštěvuje jesle, mateřskou školu či jiné předškolní zařízení, je pro zachování rodičovského příspěvku nutné nepřekročit maximální rozsah 46 hodin v kalendářním roce. Pokud dítě přitom navštěvuje léčebně-rehabilitační zařízení, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené děti předškolního věku, nesmí rozsah přesáhnout 4 hodiny denně. Zdravotně postižené děti mohou navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně. U dětí starších 2 let se návštěva předškolních zařízení nesleduje.

3 Rodinná politika v Německu

3.1 Vývoj rodinné politiky

3.1.1 Období před 2. světovou válkou

Podobně jako v českých zemích, procházela i německá společnost kvůli rychlé industrializaci v 19. století výraznými změnami. Kvůli úbytku pracovních příležitostí v zemědělství a stěhování obyvatelstva do měst došlo k zprerhání sociálních vazeb a jistot. Otázkami sociální podpory se zprvu zabývaly především církevní organizace, k nimž se postupně přidávaly řemeslnické a dělnické spolky. Aktuálními sociálními tématy druhé poloviny 19. století byla zákonná úprava dětské práce, zkrácení neúměrně dlouhé pracovní doby a zajištění dostupného vzdělání pro všechny. Důležitou roli hrála Sociálnědemokratická strana Německa, která kromě jiného zakládala dětské školky. Roku 1870 vznikl Úřad pro sociální politiku. (Munková a kol., 2005)

Zásadním milníkem v sociální politice bylo dle Potůčka (1995) zavedení povinného pojištění pro případ nemoci, pracovního úrazu, invalidity a stáří, které přijal během let 1883–1889 říšský kancléř Otto von Bismarck. Tzv. Bismarckovo sociální zákonodárství se stalo inspirací pro mnohé ostatní státy. Nicméně např. omezení dětské a ženské práce bylo zavedeno až po Bismarckovu odvolání. Roku 1922 byl přijat zákon o péči o děti a mládež a roku 1924 zákon o sociální pomoci.

Ve 30. letech 20. století byla rodinná politika založena na ideologii nadřazenosti árijské rasy a využívala nástrojů totalitního státu, pro který byla charakteristická pronatalitní politika, doprovázená zákazem interrupcí, obsáhlým systémem přídavků na děti a vytlačováním žen z trhu práce. (Potůček, 1995)

3.1.2 Období po 2. světové válce

Po druhé světové válce bylo Německo rozděleno do okupačních zón vítězných mocností. Ze sovětské zóny se roku 1949 vytvořila Německá demokratická republika (NDR) a ze zbylých tří (americké, britské, francouzské) pak Spolková republika Německo (SRN). Toto rozdělení Německa, trvající více jak 40 let, kdy se sociální politiky v obou zemích vyvíjely samostatně, stále rezonuje i v současné německé rodinné politice.

V západním Německu bylo roku 1955 založeno Ministerstvo mládeže, rodiny, žen a zdravotnictví a následně došlo k vytvoření prvního komplexního systému rodinných přídavků a systému daňových úlev na závislé děti. Po roce 1975 dochází k dalším prorodinným opatřením, např. zvýšení rodinných přídavků, zavedení daňových zvýhodnění pro osamělé rodiče či zavedení vyplácení mateřských dávek pracujícím ženám. Kvůli rozpočtovým problémům bylo v roce 1983 zavedeno testování rodinných přídavků v závislosti na výši příjmu rodiny. Lepší ekonomická situace po roce 1986 pomohla prosadit nový princip rodinné politiky, který spočívá ve vyrovnání rozdílů ekonomického zvýhodnění bezdětných rodin s rodinami s dětmi. Do té doby daňová politika zvýhodňovala pouze manžele, nikoliv plození dětí. Byl proto přijat tzv. „Familienpaket“ – balík opatření pro podporu rodiny, který skloubil přímou a nepřímou formu pomoci rodinám. (Munková a kol., 2005)

Po dobu rozdělení se německá populace vyvíjela odlišně, v západním Německu došlo k populačnímu růstu, ve východním Německu obyvatelstvo naopak ubylo. Důvodem byla, včetně přirozených úbytků a přírůstků, také migrace obyvatel.

3.2 Charakteristika rodinné politiky v Německu

3.2.1 Pojetí rodinné politiky

Německo je představitelem tzv. **konzervativního typu** sociálního státu, jehož charakteristikou je podpora tradiční formy rodiny s tradiční dělbou role otce a matky (Matějková a Palonciová, 2004). Nicméně v posledních letech můžeme v Německu pozorovat postupné vyrovnávání těchto rolí. Podle poslední statistiky z roku 2014 (Statista, 2014) vyplývá, že nárok na rodičovský příspěvek čerpalo více jak 29 % otců, v nejbohatší spolkové zemi Bavorsku dokonce více než 38,1 % otců. Důraz je kladen na jednopříjmový model rodiny. U žen je také velmi častá práce na částečný úvazek. V roce 2014 činila zaměstnanost žen 69,5 % (OECD, 2014b).

Rodinná politika má v Německu významné postavení a zaměřuje se, podobně jako v ostatních zemích OECD, na finanční podporu rodin v souvislosti s narozením dítěte a péčí o něj. Podle Ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mladistvé (BMFSFJ, 2015) patří mezi hlavní cíle německé rodinné politiky:

- vytváření lepších podmínek pro skloubení rodinného a pracovního života;

- podpora samoživitele a rodiny s více dětmi;
- rozvoj spolupráce v rámci občanské společnosti v podpoře rodin, zapojení regionálních svazů a spolků pro rodinu, stejně jako podnikového programu s názvem Erfolgsfaktor Familie;
- snaha o snížení dětské chudoby.

V současné době existuje v zemi kolem 150 různých opatření na podporu rodin s dětmi, která v roce 2011 tvořila 2,18 % HDP (OECD, 2011b). Tato opatření můžeme rozdělit do tří oblastí (BPB, 2015a):

- **peněžité dávky** – přídavky na děti, rodičovský příspěvek, příspěvek na péči, peněžité pomoc v mateřství;
- **čas** – zákonný nárok na práci na částečný úvazek nebo rodičovskou dovolenou;
- **infrastruktura** – předškolní zařízení, dětská hřiště.

Pro německou rodinnou politiku je charakteristický velký počet peněžních zvýhodnění v rámci daňového systému a také sociálního zabezpečení. Hlavním nástrojem daňového zvýhodnění je společné zdanění manželů a odpočitatelné položky, např. odpočet za péči, výchovu nebo profesní přípravu dítěte. Navíc existuje mnoho dalších dávek pro vybrané skupiny nebo vybrané životní situace. Rodiny s nízkými příjmy mají nárok na dětský příspěvek nebo příspěvek na bydlení. Osamělí rodiče pak mohou nárokovat vyživovací příspěvek na dítě či různá daňová zvýhodnění. (Matějková a Palonciová, 2004)

V současnosti je Německo s téměř 81 miliony obyvatel nejlidnatější zemí Evropy. Podle posledních informací spolkového statistického úřadu (DESTATIS, 2013) se v roce 2013 narodilo 682 069 dětí, což je o 8 500 více dětí než v roce předcházejícím. Protože však 893 825 lidí zemřelo, počet Němců se snížil. Na jednu ženu vychází 1,38 dětí. Průměrný věk matek, které porodily své první dítě, je 29 let. Meziroční populační nárůst tak způsobila imigrace. I přes tento nárůst má populační vývoj dlouhodobě klesající tendenci. V zemi k tomu navíc přibývá čím dál více starších lidí. Problém demografického vývoje se tak stal výzvou pro politiky, všechny spolkové země, obce, různá sdružení, sociology, ekonomy i další partnery. Ti všichni spolupracují

s ministerstvem mládeže, rodiny, žen a zdravotnictví na projektu Demografiestrategie, který odstartoval v roce 2012 (BMFSFJ, 2015).

Mezi aktuální témata rodinné politiky v Německu patří především nedostatek míst v jeslích a mateřských školách. I přes zákonné právo na jedno místo v jeslích, které bylo uzákoněno v srpnu 2013, nebyla dosud zajištěna dostatečná kapacita pro všechny děti. Podle studie Bertelsmann Stiftung z roku 2014 je zapotřebí vyškolit nejméně 120 000 nových vychovatelů a vychovatelek, což by podle odhadů mohlo stát cca 5 mld. Euro. (ZEIT, 2015)

3.2.2 Právní a institucionální zajištění podpory rodin v Německu

Na rozdíl od České republiky existovalo v Německu již od roku 1955 Ministerstvo mládeže, rodiny, žen a zdravotnictví. Po sjednocení NDR a SRN bylo toto ministerstvo rozděleno na Ministerstvo pro rodinu a seniory a na Ministerstvo pro ženy a mládež, jehož ministryní byla Angela Merkelová. Po čtyřech letech se tato dvě ministerstva opět sjednotila v **Ministerstvo pro rodiny, seniory, ženy a mládež**. Ministerstvo se nyní organizačně dělí do 5 odborů: centrální odbor, **odbor pro rodinu**, odbor pro demografické změny, starší spoluobčany a sociální péči, odbor pro rovnoprávnost a odbor pro rodinu a mládež. Současnou ministryní je Manuela Schwesig (BMFSFJ, 2015).

Základním dokumentem zachycujícím rodinnou problematiku je **Ústava pro spolkovou republiku Německo** (GG, 2014), která v 1. odstavci 6. článku staví manželství a rodinu pod zvláštní ochranu státního zřízení. Dále označuje péči a výchovu dětí za přirozené právo a především povinnost rodičů, na které dohlíží státní moc. Mimo jiné také přiznává každé matce nárok na ochranu a péči společnosti.

Další právní předpis upravující rodinná práva je **občanský zákoník** (BGB, 2014), konkrétně jeho 4. hlava, která v jednotlivých oddílech upravuje: civilní sňatek, příbuzenství, opatrovnictví a poručnictví.

Sociální ochrana a jistoty jsou vymezeny v **sociálním zákoníku** (SGB). Finanční podpora rodin s dětmi je upravována především v samostatných zákonech: Zákoně o přídavecích na děti (BKGG), Zákoně o řízení ve věcech rodinných a v záležitostech dobrovolné jurisdikce (FamFG), Zákoně o rodičovském příspěvku a rodičovské dovolené (BEEG) a mnohých dalších.

3.3 Analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi v Německu

3.3.1 Přídavek na dítě

Pravděpodobně nejznámějším nástrojem rodinné politiky v Německu je přídavek na dítě. Je vyplácen již od roku 1954 a jeho hlavním cílem je finanční podpora rodin s dětmi. Negativem přídavku na dítě je fakt, že nelze uplatnit zároveň s odpočtem u daně z příjmu. (BPB,2015b)

Podle Zákona o přídavku na dítě (BKGG, 2014) je tento vyplácen rodiči nebo opatrovníkovi dítěte do 18 let věku bez ohledu na to, zda ještě chodí do školy, nebo již vykonává výdělečnou činnost. Po dosažení zletilosti dítěte se dávka, v případě přípravy na budoucí povolání, vyplácí až do jeho 25 let. V případě, že bylo u dítěte do jeho 25 let prokázáno tělesné, psychické nebo duševní postižení a je mu tak znemožněno vydělat si na vlastní živobytí, je mu tato dávka vyplácena bez časového limitu.

Přídavek na dítě je vyplácen také v případě, že je dítě nezaměstnané, a to do 21 let věku. Žádost o přídavek na dítě se podává u Spolkové agentury pro práci, která je pro potřeby zákona označována jako „Familienkasse“.

Aktuálně činí měsíční částka přídavku na dítě pro první a druhé dítě 184 euro, pro třetí dítě 190 euro a pro čtvrté a každé další dítě 215 euro.

Tabulka č. 4: Výše přídavku na dítě dle pořadí narození v €

pořadí narození dítěte	výše přídavku na dítě v €
1. a 2.	184 €
3.	190 €
4. +	215 €

Zdroj: vlastní zpracování dle Zákona o přídavku na dítě (BKGG, 2014)

3.3.2 Porodné

Porodné je jednorázová prémie vyplácená matce při narození dítěte. Při posuzování nároku platí jiná pravidla pro zaměstnance a jiná pro osoby samostatně výdělečně činné. O nárok na porodné může žádat matka nebo otec dítěte (pokud je nezaměstnaný, nebo v penzi) po 24 týdnech těhotenství až do 5 let od narození dítěte. Nárok na porodné

náleží i v případě, že se dítě narodí mrtvé, a to nejdříve od šestého měsíce těhotenství. Porodné je vypláceno od 8. měsíce těhotenství. Za podobných podmínek je vyplácen i přídavek při adopci (FAMIFED, 2014).

Zaměstnanec předkládá vyplněnou žádost o přídavek na dítě u příslušné instituce Kindergeldkasse svého posledního zaměstnavatele, osoba samostatně výdělečně pak u Spolkové agentury pro dětský přídavek nebo u své Kindergeldkasse.

Tabulka č. 5: **Výše porodného v závislosti na pořadí dítěte**

pořadí narození dítěte	výše porodného v €
1.	1 223,11 €
každé další dítě	920,25 €
každé dítě při vícečetném porodu	1 223,11 €

Zdroj: vlastní zpracování dle FAMIFED (2014)

3.3.3 Rodičovský příspěvek

Zákon o rodičovském příspěvku a rodičovské dovolené (BEEG) platí od 1. ledna 2007. Nárok na rodičovský příspěvek (**Elterngeld**) má rodič s trvalým bydlištěm v Německu, který se osobně stará a pečuje o dítě, jež s ním žije ve společné domácnosti. Podmínkou je také fakt, že rodič nesmí vykonávat zaměstnání na plný úvazek, tj. pracovní doba činí méně jak 30 hodin týdně. Rodičovský příspěvek náleží i osobě, která si dítě osvojila. Nárok na příspěvek nemá rodič, jehož zdanitelný příjem za předcházející rok činí více jak 250 000 € (BEEG, 2015).

Rodičovský příspěvek je závislý na výši čistého příjmu. Výše příspěvku činí 67 % z průměrného čistého příjmu z pracovního poměru za 12 po sobě jdoucích měsíců před narozením dítěte. Pokud byl rodič ve stanovenou dobu nezaměstnaný nebo neměl žádný příjem, má nárok na příspěvek v minimální výši 300 euro. Maximální výše příspěvku činí 1 800 euro. Zvláštní podmínky platí pro rodiny s nízkými příjmy. Pokud čistý příjem rodiče činil méně než 1 000 euro, zvyšuje se sazba 67 % o 0,1 % za každé 2 eura, o které je příjem nižší než 1 000 euro, až do výše 100 %. Naopak, je-li příjem vyšší jak 1 200 euro, snižuje se sazba 67 % o 0,1 % za každá 2 eura převyšující tuto částku. Nejníže však do výše 65 %. (BEEG, 2015)

Při vícečetném porodu se rodičovský příspěvek zvyšuje o 300 euro za každé další dítě. Pokud má rodič dvě děti mladší 3 let, nebo 3 a více dětí mladší 6 let, zvyšuje se rodičovský příspěvek o tzv. sourozenecký bonus, tzn. o 10 %, nejméně však o 75 euro. (BEEG, 2015)

Rodičovský příspěvek může být vyplácen ode dne narození dítěte až do konce 14. měsíce věku dítěte. Rodiče mají nárok na 12 proplacených měsíců, které si mohou mezi sebe rozdělit. V případě společného čerpání příspěvku mají rodiče nárok na další 2 měsíce dávky. (BEEG, 2015)

Od letošního roku (2015) vzniká rodičům možnost volby mezi standardním rodičovským příspěvkem (Elterngeld) a rozloženým rodičovským příspěvkem (Elterngeld Plus), který bude platit u dětí narozených po 1. 7. 2015. Elterngeld Plus umožňuje rodičům snadněji zkombinovat rodičovskou dovolenou s prací na částečný úvazek. Jeho výše se vypočítá stejně jako u standardního rodičovského příspěvku, přičemž bude vyplácen po dvojnásobně dlouhou dobu v maximální částce 50 % standardního rodičovského příspěvku. Celková vyplacená částka zůstává tedy stejná, dojde pouze k jejímu rozložení do širšího časového úseku. (BMFSFJ, 2015)

4 Rodinná politika ve Švédsku

4.1 Vývoj rodinné politiky

4.1.1 Období před rokem 1989

Ačkoliv je Švédsko v současnosti světově proslulé díky pokročilému systému veřejných sociálních služeb, do 30. let 20. století se jeho rodinná politika výrazně nelišila od realizované politiky ostatních evropských států (Potůček, 1995). Do poloviny 19. století, podobně jako v Německu, poskytovaly sociální pomoc především církevní organizace. Kromě zákona o péči o děti z roku 1902 zde nebyl patrný důraz na podporu rodin s dětmi (Munková a kol., 2005).

Obrat nastal ve 30. letech, kdy se Švédsku nevyhnula ekonomická krize a způsobila tak vysokou nezaměstnanost, snížení životní úrovně, krizi v oblasti bydlení a propad porodnosti (Potůček, 1995). Právě nepříznivý populační vývoj zavdal v 1. polovině 30. let podnět k vydání studie, která měla navrhnout sociálněpolitická opatření pro boj s populační krizí. Na studii spolupracoval proslulý sociální myslitel, ekonom a politik Karl Gunnar Myrdal. Hlavní navrhovaná doporučení byla zaměřena především na podporu dětí (Munková a kol., 2005). Spočívala v zavedení mateřských příspěvků a dalších opatření pro podporu plodnosti, dále v zavedení přídavků na děti a bezplatné výuky a stravování ve školách, příspěvku na bydlení a dostupnosti zdravotní péče všem. Reakcí na studii bylo přijetí řady prorodinných opatření, např. bezplatné lékařské péče pro matky a malé děti, finanční podpory velkých rodin v bytové oblasti či legislativní úpravy potratů. Pozitivním vlivem na vývoj sociální politiky té doby byla výhra sociálně demokratické strany ve volbách, její shoda v sociálních otázkách s druhou nejvýznamnější stranou konzervativců a také počátek spolupráce s odbory. Právě s tímto obdobím je spojen počátek tradice švédské rodinné politiky.

Základy vzniku švédského sociálního státu v dnešním pojetí se začaly stavět po druhé světové válce (Munková a kol., 2005). Za hlavní pilíř sociálního státu byla považována plná zaměstnanost. Roku 1946 bylo zavedeno bezplatné jídlo ve školách, roku 1948 univerzální dávky na děti. V roce 1963 byl v rámci zákona o národním pojištění zaveden systém tzv. rodičovského pojištění, jež stanovil základní dávky pro podporu rodin s dětmi. Oblast bydlení podpořily roku 1969 příspěvky na bydlení pro rodiny s dětmi. V rámci dalšího vývoje švédského sociálního státu bylo v 70. letech upraveno

rodičovské pojištění za účelem zrovnoprávnění mužů a žen v péči o dítě. V 80. letech se pak doba rodičovské dovolené prodloužila na 450 dnů. Švédsku se čím dál více dařilo plnit své sociálněpolitické cíle, důsledkem však byly, i v souvislosti s ropnou krizí, rostoucí veřejné zadlužení a inflace (Potůček, 1995).

4.1.2 Období po roce 1989

Koncem 80. let a především v 90. letech mluvíme o tzv. krizi sociálního státu. Inflaci se sice podařilo stabilizovat, ale zvýšení daní, které mělo vyřešit zvyšující se zadlužení, utlumilo výrobu a vzrostla také nezaměstnanost. Stát se proto rozhodl redukovat některá sociální opatření např. snižováním nemocenského, zkrácením dovolené, zvýšením poplatků ve zdravotnictví, omezením výhod v oblasti bydlení atd. Rodinné politiky se redukce příliš nedotkla. Malou změnou prošly jen přídavky na děti. (Munková a kol., 2005)

90. léta ve Švédsku byla z hlediska demografického vývoje podobná jako ve většině zemí severní a západní Evropy. Tzv. druhý demografický přechod spočíval v poklesu porodnosti a úmrtnosti, zvyšování věku prvního porodu a vstupu do manželství, prodlužování délky života, zvyšování rozvodovosti (Van de Kaa, 2002). Švédsko však i v době krize přijímalo řadu prorodinných opatření, např. zavedení státních dotací soukromých mateřských škol.

4.2 Charakteristika rodinné politiky ve Švédsku

4.2.1 Pojetí rodinné politiky

Švédsko je představitelem tzv. **sociálnědemokratického typu** sociálního (skandinávského) státu, který se vyznačuje především vysokým zdaněním populace, aktivní politikou zaměstnanosti, vysokou participací žen na pracovním trhu a vysokými výdaji na sociální politiku (Matějková a Paloncyová, 2004). Právě v oblasti zaměstnanosti patří Švédsko dlouhodobě k zemím s nejvyššími hodnotami. Zejména zaměstnanost žen, především ve veřejném sektoru, dosahuje nadprůměrných hodnot. V roce 2014 činila 73,1 % (OECD, 2014b).

Přestože Švédsko od roku 1993 snižuje sociální výdaje, podíl výdajů na rodinnou politiku činil v roce 2011 3,6 % z celkového HDP, přičemž průměrná výše v zemích OECD činí 2,2 % (OECD, 2011b).

Jedním ze švédských specifíků je trvalá snaha o vyrovnání sociálních nerovností. Tato snaha spočívá v poskytování štedrých a univerzálních sociálních služeb pro všechny občany, které jsou financovány především vysokým progresivním zdaněním (Tajovský a kol., 2009). Rovnocenný přístup souvisí i s liberálním přístupem k formám rodiny a rodinných vztahů, jenž se odráží v podpoře dvoukariérových rodin a již zmíněné vysoké zaměstnanosti žen (Munková a kol., 2005). Důsledkem této politiky je převažující jednočlenná domácnost a více jak 50 % nesezdaných párů. Švédsko patří mezi země s nejdelším věkem dožití, ženy se dožívají průměrně 81 let a muži 79 let (MZV, 2015).

Hlavní cíle švédské rodinné politiky představují dle švédského Ministerstva zdraví a sociálních věcí (Socialdepartementet, 2015):

- zajištění dobrých finančních a životních podmínek všem rodinám s dětmi;
- odstranění finančních rozdílů mezi bezdětnými rodinami a rodinami s dětmi;
- podpora rovnosti žen a mužů při péči o děti.

Rovnost žen a mužů v péči o děti podporuje hustá síť předškolních zařízení pro děti, již výše zmíněné státní dotace soukromých mateřských škol a v neposlední řadě přizpůsobení rodičovské dovolené otcům. Není tak divu, že v současnosti patří Švédsko k zemím s nejvyšší porodností. Na jednu ženu připadá 1,91 dítěte (OECD, 2012).

Finanční podpora rodin s dětmi zahrnuje tři různé oblasti (Socialdepartementet, 2015):

- **univerzální dávky:** přídavek na dítě, přídavek při adopci;
- **pojistné programy:** příspěvek v mateřství, rodičovský příspěvek, dočasný rodičovský příspěvek, příspěvek pro pozůstalé děti, rovnostní bonus;
- **testované dávky:** příspěvek na bydlení, příspěvek na péči o dítě, příspěvek na studium.

Výplata **univerzálních** dávek není závislá na výši příjmu rodiny, vyplácí se automaticky všem dětem. Dávky z oblasti **pojistných programů** jsou vázané na platbu rodičovského pojištění. **Testované** dávky pak zkoumají výši příjmu rodiny.

4.2.2 Právní a institucionální zajištění podpory rodin ve Švédsku

Švédská rodinná politika je v kompetenci **Ministerstva zdraví a sociálních věcí** (dále jen Ministerstvo). V čele Ministerstva stojí ministr sociálního pojištění, ministr pro děti, seniory a rovnost pohlaví a ministr zdravotnictví, veřejného zdraví a sportu. O úroveň níže v organizační struktuře operují zaměstnanci státního sekretariátu a státní úředníci. Oblast podpory rodin s dětmi můžeme dále najít v jednotlivých divizích Ministerstva: Divizi sociálního pojištění, Divizi pro rovnost pohlaví, **Divizi pro rodiny** a sociální služby a Divizi pro veřejné zdraví a zdravotní péči. (Socialdepartementet, 2015)

Rodinné dávky a rodinné pojištění jsou vypláceny v rámci všeobecného systému sociálního zabezpečení. Švédský systém sociálního zabezpečení významně nerozlišuje zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Sociální pojištění se vztahuje na všechny osoby, jež mají ve Švédsku trvalé bydliště, nebo tam pracují (European Commission, 2012). Základním předpokladem pro nárok na sociální dávky ve Švédsku je získání osobního identifikačního čísla u Finanční správy a registrace u Správy sociálního zabezpečení.

Sociální pojištění spadá do kompetence **Správy sociálního zabezpečení** (Försäkringskassan), přičemž za oblast starobních a pozůstalostních důchodů odpovídá švédská Důchodová správa (Pensionsmyndigheten). Sociální pomoc, jež není součástí sociálního pojištění, zajišťuje Státní zdravotní a sociální úřad (Socialstyrelsen). Za regionální sociální pomoc, včetně péče a služeb pro rodiny a děti, zodpovídají obce. Systém sociálního zabezpečení je financován především z daní a z příspěvků z příjmů z výdělečné činnosti. (Socialdepartementet, 2015)

Podobně jako v ostatních zemích OECD, tak i ve Švédsku zachycuje Ústava základní právo rodiny na ochranu. Výsadní postavení mají ve švédské politice dětská práva. Jedním cílem je aplikovat a posilovat práva a zájmy dětí ve společnosti v souladu s Úmluvou OSN o právech dítěte. Ve Švédském království existuje také nezávislý úřad pro ochranu práv dítěte, tzv. **Dětský ombudsman** (Barnombudsmannen, BO), který zastupuje práva a zájmy dítěte a zároveň se snaží ovlivňovat ostatní oblasti politiky, aby

zvýšily svůj zájem o práva dětí. Roku 2010 přijal švédský Parlament novou vládní strategii pro posílení práv dítěte. Jedna z devíti zásad této strategie spočívá v nutnosti zajistit rodičům dostatečnou podporu. Aktuálním tématem v oblasti ochrany dětí je záměr o implementaci již zmíněné Úmluvy OSN o právech dítěte do švédského práva. (Socialdepartementet, 2015)

Právní úprava rodičovské odpovědnosti a ochrany dětí ve Švédsku je obsažena v **Zákoně o dětech a rodičích** (Föräldrabalk). Základním dokumentem upravujícím rodičovské pojištění a rodinné dávky je švédský **Zákoník sociálního pojištění** (Socialförsäkringsbalk). Zákoník komplexně zajišťuje právní předpisy sociálního pojištění. Jeho rozsah v podstatě zajišťuje všechny dávky sociálního pojištění spravované Správou sociálního zabezpečení, Důchodovou správou a Finanční správou. (Socialdepartementet, 2015)

4.3 Analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi ve Švédsku

4.3.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je vyplácen automaticky všem dětem s trvalým pobytem ve Švédsku (European Commission, 2012). Není tedy nutné o něj žádat. Přídavek náleží dítěti od prvního měsíce po narození až do konce čtvrtletí, ve kterém dítě dosáhne 16 let. V případě, že dítě starší 16 let pokračuje v denním studiu povinné školní docházky či speciální školy pro děti s mentálním postižením, je mu vyplácen prodloužený přídavek na dítě až do konce měsíce, kdy studium ukončí. V případě střídavé péče, kdy tráví dítě přibližně polovinu času s každým rodičem, může být přídavek rozdělen mezi oba rodiče (Försäkringskassan, 2015).

Rodiny se dvěma a více dětmi získávají automaticky příplatek pro početné rodiny. Ten může být za určitých podmínek vyplácen dítěti staršímu 16. let, které studuje denní formu základní nebo střední školy a má tak nárok na prodloužený přídavek, nebo je mu vyplácen příspěvek na studium. Maximální věková hranice pro nárok na příplatek pro početné rodiny je konec druhého čtvrtletí roku, ve kterém student dosáhl 20 let. Přídavek na dítě i příplatek pro početné rodiny jsou osvobozeny od daně. (Försäkringskassan, 2015)

Výše přídatku na dítě činí měsíčně 1 050 SEK. Příplatek pro početné rodiny se odvíjí od počtu dětí v rodině.

Tabulka č. 6: Výše přídatku na dítě a příplatku pro početné rodiny

počet dětí v rodině	Výše přídatku na dítě (SEK)	Výše příplatku pro početné rodiny (SEK)	Celková vyplacená částka (SEK)
1	1 050	-	1 050
2	2 100	150	2 250
3	3 150	604	3 754
4	4 200	1 614	5 814
5 +	5 250	2 864	8 114

Zdroj: vlastní zpracování dle Försäkringskassan (2015)

4.3.2 Porodné

Přestože většina zemí OECD přispívá na zvýšené náklady související s narozením dítěte v podobě jednorázové dávky, Švédsko obdobný příspěvek neposkytuje. Finanční podpora se týká jen adopce dítěte.

4.3.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je vyplácen rodičům po narození nebo adopci dítěte. Souhrnně mají rodiče ve Švédsku nárok na příspěvek v délce 480 dní, který nemusí být čerpán najednou, ale může být vybírán v delších časových periodách, samotných dnech, nebo určitém počtu hodin denně. V případě vícečetného porodu mají rodiče nárok na dalších 180 dní za každé další narozené dítě. (European Commission, 2012)

Matka může pobírat rodičovský příspěvek již od 60. dne před plánovaným porodem až do 8 let věku dítěte, nebo do konce prvního roku povinné školní docházky, v případě, že je dítě starší 8 let. Těchto 60 dní před porodem může být rozděleno mezi oba rodiče, aby se mohli oba současně zúčastnit programu předporodního nebo poporodního kurzu. (Försäkringskassan, 2015)

Adoptivnímu rodiči vzniká nárok ode dne, kdy převzal dítě do péče, dítě však nesmí překročit věk 10 let. Dětem narozeným po 1. lednu 2014 se rodičovský příspěvek prodlužuje do 12 let věku, popřípadě do konce pátého roku povinné školní docházky.

Pokud se rodiče rozhodli pečovat o dítě společně, má každý z nich nárok na 240 dní výplaty rodičovského příspěvku. Z těchto 240 dnů je 60 dní určeno pro každého z rodičů, zbylé dny mohou být přenechány dle dohody druhému rodiči. Do jednoho roku dítěte mohou rodiče po dobu 30 dnů čerpat rodičovský příspěvek současně. (Försäkringskassan, 2015)

Otec dítěte, popřípadě jiná osoba dle zvláštních předpisů, má navíc nárok na tzv. dočasný rodičovský příspěvek po dobu 10 dní, které si může vybrat v průběhu prvních 60 dní ode dne, kdy bylo dítě propuštěno z porodnice, nebo předáno adoptivním rodičům. Těchto 10 dní může otec čerpat dávkou souběžně s matkou, která v tu dobu pobírá rodičovský příspěvek. (Försäkringskassan, 2015)

Výše rodičovského příspěvku činí 97 % z 80 % příjmu, který zakládá nárok na peněžitou dávku v nemoci. Aby mohl rodič čerpat příspěvek v závislosti na tomto příjmu, musí být jeho příjem v průběhu 240 po sobě jdoucích dní před plánovaným porodem nejméně 180 SEK denně. Pokud je rodič nezaměstnaný nebo má nízké příjmy, má nárok na základní částku ve výši 255 SEK. Maximální výše je pak 10násobek cenové základní částky, tzn. 445 000 SEK. Maximální denní výše rodičovského příspěvku tak činí denně 946 SEK. Po dobu zbývajících 90 dní činí dávka 180 SEK. (Försäkringskassan, 2015)

Podle toho, kolik hodin rodič pracuje v porovnání s normální pracovní dobou zaměstnance na plný úvazek, jsou rodičovské dávky vypláceny v plné výši, ze 3/4, z 1/2, z 1/4 nebo z 1/8 plné sazby. (European Commission, 2012)

5 Demontrace podpory rodin s dětmi na konkrétních příkladech ve vybraných zemích OECD

V následující praktické části budou demonstrovány vybrané nástroje finanční podpory rodin s dětmi na konkrétních příkladech rodin ve vybraných zemích. Každá země má svá specifika, která tkví především v rozdílné ekonomické situaci, jiné měně a odlišných systémech sociálního zabezpečení. Z důvodu eliminace těchto specifíků je jako výchozí ukazatel pro výpočet jednotlivých dávek použita průměrná hrubá mzda daného státu v roce 2013 (OECD, 2015b) jakožto výše příjmů rodiny. U výsledků výpočtů dávek v jednotlivých zemích je použita jejich národní měna a v závorce její převod na euro podle kurzu 1 EUR = 9,292 SEK a 1 EUR = 27,486 CZK ke dni 17. 4. 2015 dle ČNB (ČNB, 2015), aby byly výsledky snadněji srovnatelné.

5.1 Přídavek na dítě

Při výpočtech přídávků na dítě jsou uvažovány dva modely rodin – tříčlenná a čtyřčlenná:

- a) rodiče a jedno dítě ve věku 7 let s příjmem pod úrovní průměrné hrubé mzdy dané země (80 % průměrné hrubé mzdy);
- b) rodiče, dvě děti ve věku 3 a 10 let s příjmem na úrovni průměrné hrubé mzdy dané země.

5.1.1 Přídavek na dítě v ČR

Nárok na přídavek na dítě má rodina, jejíž čistý příjem je nižší než 2,4násobek životního minima domácnosti. Výše přídávků je následně odstupňována podle věku dítěte.

- a) Manželé Pažoutovi se synem Pavlem (7 let) a s ročním příjmem 241 755 Kč (80 % průměrné hrubé mzdy v ČR za rok 2013).

Životní minimum domácnosti:

$$3\ 140 \text{ (otec)} + 2\ 830 \text{ (matka)} + 2\ 140 \text{ (9 let)} = \mathbf{8\ 110\ Kč}$$

hranice rozhodného příjmu:

$$8\ 110 \times 2,4 = 19\ 464\ \text{Kč}$$

Měsíční čistý příjem rodiny ve výši 19 046 Kč je nižší než hranice rozhodného měsíčního příjmu 19 464 Kč. Syn Pavel (7 let) má nárok na přídavek na dítě ve výši **610 Kč (22 €)**.

- b) Manželé Novákoví se synem Petrem (3 roky) a dcerou Pavlou (10 let) s ročním příjmem 302 194 Kč (průměrná hrubá mzda v ČR za rok 2013).

Životní minimum domácnosti:

$$3\ 140\ (\text{otec}) + 2\ 830\ (\text{matka}) + 2\ 140\ (10\ \text{let}) + 1\ 740\ (3\ \text{roky}) = 9\ 850\ \text{Kč}$$

hranice rozhodného příjmu:

$$9\ 850 \times 2,4 = 23\ 640\ \text{Kč}$$

Čistý měsíční příjem manželů Novákových ve výši 23 915 Kč převyšuje hranici rozhodného měsíčního příjmu 23 640 Kč. Rodina proto **nemá nárok** na žádný přídavek na dítě.

5.1.2 Přídavek na dítě v Německu

Přídavek na dítě se vyplácí bez ohledu na výši příjmů. Výše přídavku je odstupňována podle pořadí narozeného dítěte.

- a) Rodina Fischer se synem Helmutem (7 let) a s ročním příjmem 28 754 € (80 % průměrné hrubé mzdy v Německu za rok 2013).

Rodina Fischer má nárok na přídavek na dítě ve výši **184 €** měsíčně na první dítě – Helmuta.

- b) Rodina Müller se synem Hansem (3 roky), dcerou Gertrud (10 let) a s ročním příjmem 35 943 € (průměrná hrubá mzda v Německu za rok 2013).

Rodina Müller má nárok na přídavek na dítě ve výši 184 € na každé ze dvou dětí, celkem tedy na **368 €** měsíčně.

5.1.3 Přídavek na dítě ve Švédsku

Přídavek na dítě je ve Švédsku vyplácen automaticky od prvního měsíce do počátku 16. roku dítěte.

- a) Rodina Ericsson se synem Holgerem (7 let) a s ročním příjmem 297 131 SEK (80 % průměrné hrubé mzdy ve Švédsku za rok 2013).

Syn Holger (6 let) má nárok na **1 050 SEK (113 €)** měsíčně.

- b) Manželé Andersson se synem Patrikem (3 roky), dcerou Julií (10 let) a s ročním příjmem 371 414 SEK (průměrná hrubá mzda ve Švédsku za rok 2013).

Syn Patrik (3 roky) má nárok na 1 050 SEK, stejně tak dcera Julie. Navíc získají příplatek pro početné rodiny, který pro dvě děti činí 150 SEK. Celková částka přídavku na dítě a příplatku je **2 250 SEK (242 €)**.

5.2 Porodné

5.2.1 Porodné v ČR

Nárok na porodné má rodina s čistým příjmem, který je nižší než 2,7 x životní minimum domácnosti. Do životního minima domácnosti se navíc započítává i nově narozené dítě. Výše porodného na první dítě činí 13 000 Kč a na druhé dítě 10 000 Kč.

- a) Manželé Pažoutovi se synem Pavlem (7 let) a s ročním příjmem 241 755 Kč (80 % průměrné hrubé mzdy v ČR za rok 2013).

Životní minimum domácnosti:

3 140 (otec) + 2 830 (matka) + 2 140 (7 let) + 1 740 (0 let) = **9 850 Kč**

hranice rozhodného příjmu:

9 850 x 2,7 = **26 595 Kč**

Měsíční čistý příjem rodiny ve výši 19 046 Kč je nižší než hranice rozhodného příjmu 26 595 Kč pro nárok na porodné. Rodina má nárok na porodné ve výši **10 000 Kč (374 €)**.

- b) Manželé Novákoví se synem Petrem (3 roky) a dcerou Pavlou (10 let) s ročním příjmem 302 194 Kč (průměrná hrubá mzda v ČR za rok 2013).

Porodné je vypláceno pouze na 1. a 2. dítě. Novákovi mají již dvě děti, a proto **nemají nárok** na žádné porodné.

5.2.2 Porodné v Německu

Porodné v Německu nezávisí na výši příjmu. Jeho výše je odstupňována podle pořadí narození dítěte.

a) Rodina Fischer se synem Helmutem (7 let) a s ročním příjmem 28 754 € (80 % průměrné hrubé mzdy v Německu za rok 2013).

Rodina Fischer má nárok v případě narození 2. dítěte na porodné ve výši **920,25 €**, v případě vícečetného porodu pak na 1 223,11 € na každé dítě.

b) Rodina Müller se synem Hansem (3 roky), dcerou Gertrud (10 let) a s ročním příjmem 35 943 €.

Rodina Müller má nárok v případě narození 3. dítěte na porodné ve výši **920,25 €**, v případě vícečetného porodu pak na 1 223,11 € na každé dítě.

5.3 Rodičovský příspěvek

Při výpočtech rodičovského příspěvku je u daných zemí uvažován model čtyřčlenné rodiny s průměrným hrubým příjmem z předchozích výpočtů, který je následně porovnán s nízkopříjmovou rodinou.

5.3.1 Rodičovský příspěvek v ČR

Rodič si může volit délku výplaty rodičovského příspěvku, pokud 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu převyšuje částku 7 600 Kč. V tomto případě si může rodič zvolit maximální výši 11 500 Kč po dobu 19 měsíců. Pokud je rodič nezaměstnaný, nebo má nízký příjem, má nárok na příspěvek ve výši 7 600 Kč v prvních 9 měsících a následně 3 800 Kč do 4 let věku dítěte. Maximální částka příspěvku bez ohledu na jeho délku činí vždy 220 000 Kč.

Manželé Novákovi se synem Petrem (3 roky), dcerou Pavlou (10 let) a s ročním příjmem 302 194 Kč (průměrná hrubá mzda v ČR za rok 2013).

$0,7 * 30 * (302\ 194 / 365) = 17\ 387\ \text{Kč} > 7\ 600\ \text{Kč} \Rightarrow$ možnost volby minimální výše **5 116 Kč (186 €)** po dobu 43 měsíců, nebo maximální výše **11 500 Kč (418 €)** po dobu 19 měsíců.

Tabulka č. 7: **Srovnání rodičovského příspěvku čtyřčlenné rodiny s rodinou s nízkými nebo žádnými příjmy**

	Rodiče Novákovi		Rodiče s nízkými nebo žádnými příjmy	
Doba čerpání rodičovského příspěvku	19 měsíců	43 měsíců	prvních 9 měsíců	zbývajících 39 měsíců
Minimální výše rodičovského příspěvku:	-	5 116 Kč (186 €)	600 Kč (22 €)	3 800 Kč (138 €)
Maximální výše rodičovského příspěvku:	11 500 Kč (418 €)	-		

Zdroj: vlastní zpracování dle MPSV (2015e)

5.3.2 Rodičovský příspěvek v Německu

Rodičovský příspěvek činí 67 % z průměrného čistého příjmu za posledních 12 kalendářních měsíců před porodem. Pokud je čistý příjem nižší než 1 000 €, zvyšuje se sazba 67 % o 0,1 % za každé 2 eura, o které je částka nižší než 1 000 €. Naopak je-li čistý příjem vyšší než 1 200 €, snižuje se sazba 67 % o 0,1 % za každé 2 eura převyšující tuto částku. Minimální sazba je však 65 %. Rodiče s nízkým nebo žádným příjmem mají nárok na základní částku 300 €.

a) Manželé Müller se synem Hansem (3 roky), dcerou Gertrud (10 let) a s ročním příjmem 35 943 €. Průměrný čistý příjem 1 576 €.

$$0,65 \times 1\ 576\ \text{€} = 1\ 024\ \text{€}$$

Tabulka č. 8: Výše rodičovského příspěvku dle typu rodiny v Německu

	Rodičovský příspěvek po dobu 12 měsíců (měsíčně)
Rodiče Müller	1 024 €
Rodiče s nízkými nebo žádnými příjmy	300 €

Zdroj: vlastní zpracování dle BEEG (2015)

5.3.3 Rodičovský příspěvek ve Švédsku

V prvních 390 dnech má rodič nárok na 97 % z 80 % příjmu, který zakládá nárok na peněžitou dávku v nemoci, tzn., že jeho příjem v průběhu 240 dní před plánovaným porodem činí minimálně 180 SEK. Pokud je rodič nezaměstnaný, nebo nedosahuje požadovaného příjmu, má v prvních 390 dnech nárok na základní částku 255 SEK. Ve zbývajících 90 dnech je v obou případech vyplácena minimální výše 180 SEK denně.

Manželé Andersson se synem Patrikem (3 roky), dcerou Julií (10 let) a s ročním příjmem 371 414 SEK (průměrná hrubá mzda ve Švédsku za rok 2013).

$$\text{SEK } 371\,414 \times 0,97 = \text{SEK } 360\,271,58$$

$$\text{SEK } 360\,271,58 \times 0,8 = \text{SEK } 288\,217,264$$

$$\text{SEK } 288\,217,264 / 365 = \text{SEK } 789,64 = \text{EUR } 85 \text{ denně}$$

Tabulka č. 9: Výše rodičovského příspěvku dle typu rodiny ve Švédsku

	Rodičovský příspěvek v prvních 390 dnech (měsíčně)		Rodičovský příspěvek ve zbývajících 90 dnech (měsíčně)	
	SEK	v €	SEK	v €
Rodiče Andersson	24 035	2 587	5 479	590
Rodiče s nízkými nebo žádnými příjmy	7 762	835	5 479	590

Zdroj: vlastní zpracování dle Försäkringskassan (2015)

6 Komparace podpor rodin s dětmi v ČR, Německu a Švédsku

V předchozích kapitolách byly analyzovány rodinné politiky v jednotlivých zemích a jejich nástroje na podporu rodin s dětmi. Záměrem této kapitoly je nejen jejich vzájemná komparace na základě této analýzy, nýbrž také navržení možných změn na zlepšení pro Českou republiku. Pro snadnější srovnatelnost budou všechny příklady řešeny v eurech, podle kurzu 1 EUR = 9,292 SEK a 1 EUR = 27,486 CZK ke dni 17. 4. 2015 dle ČNB (ČNB, 2015).

6.1 Právní a institucionální zajištění podpory rodin s dětmi

Ve všech třech zemích, ČR, Německu i Švédsku, se podpora rodiny prolíná všemi oblastmi veřejného života. Nicméně primárně spadá rodinná politika do působnosti ministerstev. V ČR je to Ministerstvo práce a sociálních věcí a ve Švédsku pak Ministerstvo zdraví a sociálních věcí. Jediné Německo zřídilo samostatné Ministerstvo pro rodiny, seniory, ženy a mládež. Dále se ve všech třech zemích řeší rodinná politika v samostatných odborech, které jsou si se svou náplní velmi podobné. Zvláštností, kterou v institucionálním zajištění vyniká Švédské království, je nezávislý úřad pro ochranu práv dítěte, **Dětský ombudsman**, jenž se mimo jiné zasluhuje o zvýšení zájmu o podporu dětí v ostatních oblastech politiky.

Základním dokumentem zajišťujícím ochranu rodiny a dětí představuje v Německu a Švédsku Ústava, přičemž v ČR je to Listina základních lidských práv a svobod. Rodičovská odpovědnost a příbuzenské vztahy jsou v Německu a ČR řešeny v rámci Občanského zákoníku, Švédsko tak činí v Zákoně o dětech a rodičích. Ve Švédsku je přímá podpora rodin s dětmi obsažena komplexně v Zákoníku sociálního pojištění, v Německu je roztržena do mnoha zákonů, které samostatně upravují jednotlivé dávky. V ČR je finanční podpora zachycena především v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, a v zákoně č. 262/2006 Sb. zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

6.2 Vybrané nástroje podpor rodin s dětmi

6.2.1 Přídavek na dítě

Pro srovnání výše přídavku na dítě, na kterou mají ve vybraných zemích nárok, jsou využity výpočty z předešlé kapitoly na dvou modelech rodin – tříčlenná a čtyřčlenná.

- a) rodiče a jedno dítě ve věku 7 let s příjmem pod úrovní průměrné hrubé mzdy dané země (80 % průměrné hrubé mzdy)
- b) rodiče, dvě děti ve věku 3 a 10 let s příjmem na úrovni průměrné hrubé mzdy dané země

Tabulka č. 10: Srovnání přídavku na děti na modelu tříčlenné rodiny

	ČR	Německo	Švédsko
Výše průměrného (hrubého) rodinného příjmu za rok v €:	8 796	28 754	31 976
Nárok na přídavek na dítě (měsíčně) v €:	22	184	113
Celková výše přídavku za rok v €:	264	2 208	1 356
% podíl přídavku na příjmu:	3,00 %	7,68 %	4,24 %

Zdroj: vlastní výpočty dle předchozí kapitoly

Z tabulky č. 10 je patrné, že **přídavek na dítě** představuje ve všech zemích pouze malý podíl na celkovém příjmu. Nejméně přispívá na náklady spojené s výchovou jednoho dítěte Česká republika, která při zjišťování nároku na dávku zohledňuje výši příjmu. Výše přídavku je také odstupňována podle věku dítěte. Naopak Švédsko vyplácí dávku automaticky bez ohledu na výši příjmu. Výši dávky upravuje dle počtu dětí v rodině a poskytuje také příplatek pro rodiny s více dětmi. Stejně jako Švédsko, nepřihlíží k výši příjmu ani Německo, které vyplácí největší částku. Výše přídavku je závislá na pořadí dítěte.

Tabulka č. 11: Srovnání přídatku na děti na modelu čtyřčlenné rodiny

	ČR	Německo	Švédsko
Výše průměrného (hrubého) rodinného příjmu za rok v €:	10 994	35 943	39 971
Nárok na přídatvek dítě (měsíčně) v €:	-	$184 * 2 = 368$	$113 * 2 + 16 = 242$
Celková výše přídatku za rok v €:	-	4 416	2 904
% podíl přídatku na příjmu v €:	-	12,29 %	7,27 %

Zdroj: vlastní výpočty dle předchozí kapitoly

Výpočty z tabulky č. 11 názorně zobrazují, jakým způsobem se na přídatku na dítě projeví výše příjmu. Rodina s průměrnou hrubou mzdou v ČR na dátku nedosáhne. Rodinám se dvěma dětmi vyplácí Švédsko podobnou sumu jako Německo rodinám s jedním dítětem v predešlém modelu. Německo přispívá opět největším podílem.

6.2.2 Porodné

U srovnání porodného vycházíme ze stejných modelů jako v případě přídatku na dítě.

Tabulka č. 12: Srovnání porodného na modelu tříčlenné rodiny

	ČR	Německo	Švédsko
Výše průměrného (hrubého) rodinného příjmu za rok v €:	8 796	28 754	31 976
Nárok na porodné (jednorázově) v €:	363,82	920,25	-
% podíl porodného na příjmu:	4,14 %	3,20 %	-

Zdroj: vlastní výpočty dle předchozí kapitoly

Porodné je v České republice i v Německu dávkou jednorázovou odvíjející se od pořadí narozeného dítěte. Zatímco v Německu má na dávku nárok každé narozené dítě, v České republice pouze první dvě děti. Záměrem porodného je kompenzace zvýšených nákladů rodiny v souvislosti s narozením dítěte. Na příkladu Švédska, které obdobnou dávku vůbec neposkytuje, a přesto vyniká nad ostatními zeměmi výší porodnosti, můžeme konstatovat, že porodné samo o sobě nemá vliv na počet narozených dětí.

Tabulka č. 13: Srovnání porodného na modelu čtyřčlenné rodiny

	ČR	Německo	Švédsko
Výše průměrného (hrubého) rodinného příjmu za rok v €:	10 944	35 943	39 971
Nárok na porodné (jednorázově) v €:	-	920,25	-
% podíl porodného na příjmu v €:	-	2,56 %	-

Zdroj: vlastní výpočty dle předchozí kapitoly

Česká rodina se dvěma dětmi již žádný nárok porodné na další narozené dítě nemá. Jedinou zemí, kompenzující zvýšené náklady na třetí a každé další dítě, zůstává Německo.

6.2.3 Rodičovský příspěvek

Srovnání **rodičovského příspěvku** je provedeno pouze na modelu čtyřčlenné rodiny, opět podle stejných parametrů jako v předchozích výpočtech.

Tabulka č. 14 Srovnání rodičovského příspěvku na modelu čtyřčlenné rodiny

	ČR		Německo	Švédsko	
Výše průměrného (hrubého) rodinného příjmu za rok v €:	10 994		35 943	39 971	
	var. A	var. B		prvních 390 dní	zbývajících 90 dní
Počet měsíců v €:	19	43	12 (14)	15,9	
Výše rodič. příspěvku (měsíčně) v €:	418	186	1 024	2 587	578
Příspěvek jako procento ušlé roční mzdy:	45,67 %	20,32 %	34,19 %	77,67 %	17,36 %

Zdroj: vlastní výpočty dle předchozí kapitoly

Ze všech třech zemí nabízí nejdelší možnou dobu výplaty rodičovského příspěvku **Česká republika**, jenž také jako jediná nestanovuje jeho výši na základě příjmu. Příjem je ale přesto důležitý z hlediska možnosti volby délky a výše pobírání dávky. S narůstající výší částky přídatku se přímo úměrně snižuje počet měsíců nároku na něj. Rodiče mají též možnost rozhodnout se, v jakém poměru bude každý z nich dávku čerpat, může ji využít jen jeden z nich, nebo se v pobírání dávky mohou střídat. Nemohou však příspěvek čerpat společně. Možnost čerpání rodičovského příspěvku matkou i otcem nabízí také **Německo**, které tyto rodiny zvýhodňuje prodloužením doby nároku na dávku o 2 měsíce oproti rodinám, v nichž dávku čerpá pouze jeden z rodičů. Ve **Švédsku** je dokonce zákonem vymezená doba 60 dnů, které musí nárokovat každý z rodičů, jinak nárok na dávku propadne. Navíc mohou otcové ve Švédsku v průběhu 60 dní po porodu čerpat dalších 10 dní navíc, a to i souběžně s matkou, jež pobírá rodičovský příspěvek. Země se liší také v omezení délky nároku na příspěvek. Zatímco v Německu lze příspěvek pobírat jen v průběhu 14 měsíců od narození, v České republice je to až do dne 4. narozenin dítěte. Švédsko posouvá věkovou hranici až k 8 letům dítěte, přenechává tak rodičům volbu, kdy si rodičovskou dovolenou

vyčerpají. Rozdílná je také možnost pracovat v průběhu pobírání rodičovského příspěvku. V České republice není možnost pracovat omezena, pokud rodič zajistí celodenní, osobní a řádnou péči o dítě a nepřesáhne maximální počet hodin, po které je dítě do dvou let umístěno v předškolním zařízení. Německo omezuje pracovní činnost na maximální počet 30 hodin týdně. Nově však zavedlo možnost zdvojnásobit počet měsíců pobírání rodičovského příspěvku při snížení jeho výše na polovinu a zapojit se tak dříve do pracovního procesu. Švédsko je v ohledu sladování práce s rodičovstvím velmi flexibilní, upravuje tak výši dávky v poměru, v jakém se rodič zapojuje do pracovního procesu oproti zaměstnanci pracujícím na plný úvazek.

6.3 Navrhované změny na zlepšení v České republice

Při srovnání **právního a legislativního zajištění** rodinné politiky ve všech třech sledovaných zemích by bylo vhodné, podle osvědčeného švédského vzoru, zavést v České republice institut Dětského ombudsmana. Ochrana práv a zájmů dětí by tak nabyla nezávislé podoby, důležitosti a zvýšeného zájmu v řadách veřejnosti a v jednotlivých polických oblastech.

Problematika **přídavku na dítě** je předmětem kritiky již řadu let. Již Národní zpráva o rodině (2004) se zabývala negativními vlivy způsobenými jejím testováním na výši příjmu. Podle ní mění závislost dávky na výši příjmu původní záměr dávky státní sociální podpory, která by měla kompenzovat výdaje na rodinný život a oceňovat výkon rodinných funkcí. Namísto toho je přídavek na dítě formou pomoci sociálně slabým rodinám vázanou na přítomnost dítěte. Důsledkem je také znevýhodnění manželských rodin vůči ostatním formám soužití, neboť je výše přídavků výhodnější pro rodiče samoživitele. Z důvodu obtížné kontroly počtu členů v domácnosti se tak někteří rodiče označují za samoživitele, přestože žijí v domácnosti s další výdělečně činnou osobou. To vše se projevuje v počtu sňatečnosti, který se za poslední roky snižuje. Řešením by mohlo být zavedení přídavku na dítě jako plošné dávky po vzoru Německa a Švédska. Samotná Národní zpráva navrhuje zavedení přídavku na dítě formou slevy na dani na nezaopatřené dítě, jak je tomu v některých ostatních zemích.

Porodné dostalo s počátkem letošního roku řadu pozitivních změn. Oproti roku 2014 nyní dosáhne na porodné více rodin. Nárok na porodné mají rodiny, jejichž příjmy nepřekročily 2,7násobek životního minima domácnosti, namísto 2,4násobku v minulém

roce. Druhou pozitivní změnou je vyplácení porodného i na druhé dítě. Nicméně Česká republika by mohla pokračovat v pozitivním vývoji a inspirovat se v Německu, kde je porodné poskytováno všem dětem. Stát by tak více ocenil rozhodnutí rodičů založit rodinu a mít více dětí.

Pozitivně je možno hodnotit nezávislost **rodičovského příspěvku** na výši příjmů v České republice oproti Německu a Švédsku. Každá rodina tak má nárok na jeho stejnou výši. Nicméně příjem je i přesto zohledněn, neboť jeho výše ovlivňuje možnost volit si dobu pobírání příspěvku individuálně. Pokud příjem nedosahuje určité hranice, musejí rodiny příspěvek čerpat v zákonem stanovené výši a době. Právě doba čerpání příspěvku je v porovnání s dvěma dalšími zeměmi zbytečně dlouhá. Ženy tak ztrácí na dlouhou dobu kontakt s pracovním režimem a jejich návrat do práce se tak stává náročnějším. V době rodičovské dovolené je žena v ochranné lhůtě, avšak po návratu do práce jí zaměstnavatel může dát výpověď pro nadbytečnost, nebo v případě zániku jejího původního místa převést na jinou práci. Matka tak může přijít o pozici, kterou si dlouho budovala. V porovnání se Švédskem, ve kterém výše rodičovského příspěvku nahrazuje téměř 80 % původní mzdy, v České republice je to skoro 50 % v případě čerpání nejkratší varianty doby a pouze 25 % u čerpání dávky celých 43 měsíců. Možným doporučením by bylo zkrácení doby pobírání rodičovského příspěvku a současné zvýšení jeho výše. Nebo by mohla být podle švédského i německého vzoru doba prodloužena a snížena naopak jeho výše, přičemž by ženy mohly nastoupit do původní práce dříve na částečný úvazek. Dalším doporučením by bylo zavedení povinného počtu dní, které by musel využít každý z rodičů, jinak by nárok na dávku propadl. Zvýšil by se tak počet otců využívajících možnost čerpání rodičovského příspěvku.

6.4 Shrnutí

V rodinných politikách sledovaných zemí můžeme pozorovat mnoho společných rysů, avšak každá z nich má svá charakteristická specifika, která tkví především v:

- historickém a ekonomickém vývoji země;
- typu sociálního státu;
- legislativním a institucionálním zajištěním;
- podpoře určitého modelu rodiny;

- nastavení podmínek pro nárok na dávky.

Tyto rysy významně ovlivňují formu a vývoj rodinného života. Následující tabulka zobrazuje, jakou mírou z celkového HDP se na rodinné politice jednotlivé země podílejí a jakým způsobem se rodinná opatření projevují v zaměstnanosti žen a v průměrném počtu dětí na jednu ženu.

Tabulka č. 15: Srovnání podílů výdajů rodinné politiky na HDP, míry nezaměstnanosti a počtu dětí na jednu ženu

	ČR	Německo	Švédsko
podíl výdajů na rodinnou politiku na celovém HDP	1,6 %	2,18 %	3,6 %
zaměstnanost žen	60,7 %	69,5 %	73,1 %
počet dětí na jednu ženu	1,45	1,38	1,91

Zdroj: vlastní zpracování dle statistiky OECD (2011b), (2012), (2014b)

Švédsko je považováno za vzor sociálního státu. Lze také tvrdit, že pokročilo nejdál ve zrovnoprávnění rolí žen a mužů v péči o dítě, stejně tak ve skloubení pracovního a rodinného života. Jedním z důvodů sociální vyspělosti Švédska je fakt, že ze sledovaných zemí vynakládá největší podíl výdajů na rodinnou politiku. Dvě zbylé země převyšuje také v podílu zaměstnaných žen i v počtu dětí na jednu ženu, a to i přesto, že neposkytuje kompenzaci nákladů spojených s porodem.

V **Německu** má rodina také významné postavení. Pro její podporu existuje nespočet opatření finančního i nefinančního charakteru. Naproti Švédsku upřednostňuje tradiční model rodiny. Naproti České republice a Švédsku tak podporuje jednokariérové rodiny. Důsledkem je velký počet žen pracujících na částečný úvazek. V zaměstnanosti žen i v podílu výdajů na rodinnou politiku z HDP Českou republiku převyšuje.

Česká republika vyplácí ze všech srovnávaných zemí nejmenší podíl výdajů na rodinnou politiku, avšak v počtu dětí 1,45 na jednu ženu převyšuje německé ženy. Ze srovnání jednotlivých nástrojů podpory rodin s dětmi lze za nejkritičtější místa

považovat testování příjmů při posuzování nároku na dávky a příliš dlouhou dobu čerpání rodičovského příspěvku.

Změny, které by mohla Česká republika na základě německého a švédského vzoru implementovat, spočívají především v:

- založení nezávislé instituce pro ochranu a podporu zájmů dětí – Dětský ombudsman;
- zrušení testování příjmů při posouzení nároku na přídavek na dítě;
- zkrácení doby čerpání rodičovského příspěvku a současné zvýšení jeho výše;
- nebo naopak prodloužení doby čerpání rodičovského příspěvku a snížení jeho výše, což by vedlo k lepšímu sladování rodičovského a pracovního života;
- zavedení povinného počtu dní čerpání rodičovského příspěvku každým z rodičů a ztráty nároku na něj v případě jejich nevyužití.

Závěr

Společnost čelí v posledních desetiletích mnoha změnám, které způsobují krizi v ekonomickém i demografickém pojetí rodinného života. Ve většině zemí OECD klesl průměrný počet dětí na jednu ženu pod hranici udržitelnosti současného stavu populace, přičemž podíl starších osob stále roste. Rodinná politika proto roste na důležitosti především ve své roli podpory mateřství a rodičovství. Právě období mateřství a rodičovství je spojeno s výrazným nárůstem nákladů, což rodiny s dětmi znevýhodňuje vůči rodinám bezdětným. Stát by měl proto rodině částečně či komplexně tyto náklady kompenzovat.

Cílem bakalářské práce byla analýza vybraných nástrojů podpory rodin s dětmi ve třech zemích OECD – České republice, Německu a Švédsku, a na základě jejich srovnání navrhnout možné změny pro nalezená kritická místa v České republice.

Aby bylo možné provést komparaci jednotlivých nástrojů podpory rodin s dětmi ve výše uvedených zemích, byla v první kapitole bakalářské práce nejprve v obecném kontextu vymezena rodinná politika, její právní úprava, cíle a charakterizovány možné nástroje pro podporu rodin s dětmi v rámci sociální politiky. Každá ze tří dalších kapitol popsala vývoj, pojetí a právní a institucionální zajištění rodinné politiky v České republice, Německu a Švédsku a zejména analyzovala tři vybrané nástroje podpory rodin s dětmi – přídavek na dítě, porodné a rodičovský příspěvek. Následující kapitola demonstrovala tyto nástroje na konkrétních případech dvou modelových rodin. Poslední kapitola pak na základě předchozích kapitol srovnává podporu rodin s dětmi ve vybraných zemích a navrhuje konkrétní opatření pro zlepšení nalezených kritických míst v České republice.

Při zjišťování informací o tématu rodinné politiky jsem narazila na dva problémy. Jeden spočíval v nedostupnosti některých informací o švédských nástrojích rodinné politiky v jiném než švédském jazyce. S druhým problémem jsem se setkala při zjišťování informací o porodném v Německu. Je s podivem, jak málo je povědomí o této dávce rozšířeno.

Při srovnání jednotlivých rodinných politik potvrdilo Švédsko svoji výjimečnost v realizaci podpory rodin s dětmi, založenou na dlouholetých zkušenostech. Za největší přednost tohoto skandinávského státu patří úspěšná harmonizace práce s rodinným

životem a stírání nerovností mezi ženami a muži v péči o dítě. Podobně i Německo nabízí rodinám širokou škálu nástrojů podpory v období mateřství a rodičovství, přičemž za nejdůležitější lze považovat přídavek na dítě. Významná je také snaha o rychlejší návrat žen s malými dětmi zpět do práce.

Česká republika prokázala svou srovnatelnost s těmito dvěma západními zeměmi. Rodinná politika zahrnuje celou řadu různých nástrojů podpory rodin s dětmi. Pozitivním jevem posledních let je také zpřístupnění některých forem podpory většímu okruhu rodin. Nicméně porovnání s Německem a Švédskem přineslo řadu doporučení, která by Česká republika v rámci zlepšení mohla implementovat. Za nejdůležitější je považováno zrušení testování příjmů při posuzování nároku na přídavek na dítě a porodné. Dalšími návrhy se zabývá předposlední kapitola.

Věřím, že cíle vytyčené v úvodu práce byly splněny.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

- HÖHNE, Sylva. 2008. *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, v.v.i.
- KUNDRA, Lucie. 2008. *Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s. ISBN 978-80-87110-14-0.
- MALÝ, Jiří a kol. 2012. *Harmonizace fiskální a sociální politiky v EU?* Praha: Vzdělávací středisko na podporu demokracie. ISBN 978-80-904281-8-8.
- MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana POLONCYOVÁ. 2004. *Rodinná politika ve vybraných zemích EU*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. ISBN 80-210-3630-3.
- MITCHELL, Eva. 2010. *Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN 978-80-7330-183-5.
- MUNKOVÁ, Gabriela a kol. 2005. *Sociální politika v evropských zemích*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0780-8.
- PALONCYOVÁ, Jana a kol. 2013. *Rodinné chování a rodinná politika jako kontext systému denní péče o děti ve Francii a v České republice*. Praha: VÚPSV, v.v.i.
- PAVLÁSEK, Vlastimil a Pavlína HEJDUKOVÁ. 2011. *Veřejné finance a daně v České republice*. 2., přeprac. vyd. Plzeň: Nava, 2011, 182 s. ISBN 978-80-7211-395-8.
- POTŮČEK, Martin. 1995. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-01-X.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2003. *Zpráva o lidském rozvoji České republiky: Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?* Praha: MJF. ISBN 80-86284-33-6.
- SIROVÁTKA, Tomáš. 2003. Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister and Principal. ISBN 80-86598-61-6.
- Tajovský a kol. 2009. *Ekonomická revue: Švédský model a jeho vývojové fáze*. Ostrava: VŠB-TU. ISSN 1212-3951.
- TRÖSTER, Petr a kol. 2013. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-473-5.
- VANČUROVÁ, Alena. 2002. *Daňová podpora rodin s dětmi*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 6/2002.
- WILDMANNOVÁ, Mirka. 1998. *Politika sociálního zabezpečení a rodinná politika*. Praha: Verlag Dashofer. Územní samospráva v praxi.

Internetové zdroje:

BEEG. 2015. Gesetz zum Elterngeld und zur Elternzeit. In: *Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2015-03-15]. <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/beeg/gesamt.pdf>. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/beeg/gesamt.pdf>

BGB. 2014. Bürgerliches Gesetzbuch. In: *Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>

BKGG. 2014. Bundeskindergeldgesetz. In: *Gesetze im Internet* [online]. 2014 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bkgg_1996/gesamt.pdf

BMFSFJ. 2015. Aufgaben. In: *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* [online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Ministerium/aufgaben.html>

BPB. 2015a. Familienpolitik. In: *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/politik/innenpolitik/familienpolitik/>

BPB. 2015b. Familienpolitische Leistungen: Kindergeld. In: *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/politik/innenpolitik/familienpolitik/191940/infofilm-kindergeld>

ČNB. 2015. Kurzy devizového trhu. In: *Česká národní banka* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz_jsp?date=17.04.2015

DESTATIS. 2013. Sterbefälle, Lebenserwartung. In: *Statistisches Bundesamt* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/Sterbefaelle/Sterbefaelle.html>

EU. 2014. Towards better societies for children and families. European Union [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://europa.eu/epic/studies-reports/better-societies/index_en.htm
EU. 2014. Towards better societies for children and families. *European Union* [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://europa.eu/epic/studies-reports/better-societies/index_en.htm

European Commision. 2012. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. In: *European Commision* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf

FAMIFED. 2014. Geburtsbeihilfe. In: *FAMIFED* [online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://dg.famifed.be/de/familien/geburt-und-adoption/geburtsbeihilfe>

Försäkringskassan. 2015. [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se>

- GG. 2014. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. In: *Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>
- ILO. 2014. Maternity and paternity at work: Law and practice across the world. *ILO* [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_242615/lang--en/index.htm
- MPSV. 2008. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. [cit. 2015-01-22]. ISBN 978-80-86878-82-9. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6778/Rodinna_politika.pdf
- MPSV. 2015a. Rodina a ochrana práv dětí. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>
- MPSV. 2015b. Kam bude v budoucnosti směřovat rodinná politika? In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20467/TZ_040315c.pdf
- MPSV. 2015c. Organizační struktura Ministerstva práce a sociálních věcí. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1856>
- MPSV. 2015d. Porodné. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>
- MPSV. 2015e. Rodičovský příspěvek. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp
- MZV. 2015. Švédsko. In: *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svedsko/
- Národní koncepce rodinné politiky, 2005. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf
- Národní zpráva o rodině, 2004. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf
- OECD, 2011a. How can we do better for our families? *OECD* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/family/47701128.pdf>
- OECD, 2011b. Social Protection. *OECD Data* [online]. [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/socialexp/family-benefits-public-spending.htm#indicator-chart>
- OECD. 2012. Demography: Fertility rates. *OECD Data* [online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm>

OECD, 2014a. Parental leave systems. *OECD Family database* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z:

http://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems_1May2014.pdf

OECD, 2014b. Employment. *OECD Data* [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm>

OECD, 2015a. What we do and how. *OECD* [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/whatwedoandhow/>

OECD, 2015b. Average annual wages. In: *OECD: StatExtracts* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE

Socialdepartementet. 2015. Objectives and visions for parental insurance and benefits for parents. In: *Government Offices of Sweden: Ministry of Health and Social Affairs* [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z:

<http://www.government.se/sb/d/15472/a/184025>

Statista. 2015. Anteil der im Jahr 2012 geborenen Kinder, deren Väter Elterngeld bezogen haben, in Deutschland nach Bundesländern*. In: *Das Statistik-Portal* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z:

<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/162504/umfrage/elterngeld-fuer-vaeter-nach-bundeslaendern/>

Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1993, č. 2. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=1&idBiblio=40453&nr=2~2F1993&rpp=15#local-content>

VANČUROVÁ, Alena a kol., 2005. Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední evropy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2005 [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf

VAN DE KAA, Dirk J. 2002. The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries. [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z:

http://www.ipss.go.jp/webj-ad/webjournal.files/population/2003_4/kaa.pdf

Zákon občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2012, č. 89. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1963, č. 94. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>

Zákon o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1995, č. 117. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

Zákon o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2006, § 1 č. 110. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>

Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009, č. 40. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ZEIT. 2015. Die Windelfrage. In: *Zeit* [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/2015/06/familienpolitik-kitaplaetze-betreuer>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Výše přídavků na dítě dle věku nezaopatřeného dítěte	24
Tabulka č. 2: Hranice rozhodného měsíčního příjmu pro nárok na přídavek na dítě	24
Tabulka č. 3: Výše porodného mezi lety 1991 až 2015 v ČR	26
Tabulka č. 4: Výše přídavku na dítě dle pořadí narození v €	32
Tabulka č. 5: Výše porodného v závislosti na pořadí dítěte	33
Tabulka č. 6: Výše přídavku na dítě a příplatku pro početné rodiny	40
Tabulka č. 7: Srovnání rodičovského příspěvku čtyřčlenné rodiny s rodinou s nízkými nebo žádnými příjmy	46
Tabulka č. 8: Výše rodičovského příspěvku dle typu rodiny v Německu	47
Tabulka č. 9: Výše rodičovského příspěvku dle typu rodiny ve Švédsku	47
Tabulka č. 10 Srovnání přídavku na děti na modelu tříčlenné rodiny	49
Tabulka č. 11: Srovnání přídavku na děti na modelu čtyřčlenné rodiny	50
Tabulka č. 12: Srovnání porodného na modelu tříčlenné rodiny	50
Tabulka č. 13: Srovnání porodného na modelu čtyřčlenné rodiny	51
Tabulka č. 14 Srovnání rodičovského příspěvku na modelu čtyřčlenné rodiny	52
Tabulka č. 15: Srovnání podílů výdajů rodinné politiky na HDP, míry nezaměstnanosti a počtu dětí na jednu ženu	55

Seznam zkratek

BEEG	Gesetz zum Elterngeld und zur Elternzeit
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BKG	Bundeskindergeldgesetz
BMFSFJ	Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend
BO	Barnombudsmannen
BPB	Bundeszentrale für politische Bildung
CZK	Czech koruna
ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
č.	číslo
DESTATIS	Statistisches Bundesamt
EU	European Union
EUR	Euro
FamFG	Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit
FAMIFED	Föderale Agentur für Kindergeld
GG	Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland
HDP	hrubý domácí produkt
ILO	International Labour Organization
Kč	Koruna česká
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NDR	Německá demokratická republika
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development

OSN	Organizace spojených národů
Sb.	Sbírka zákonů
SEK	Sweden Krona
SGB	Socialgesetzbuch
SRN	Spolková republika Německo
VS OSN	Valné shromáždění Organizace spojených národů
USA	United States of America

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou rodinných politik a nástrojů podpory rodin s dětmi ve třech vybraných zemích OECD – České republice, Německu a Švédsku. První kapitola se zaměřuje na vymezení rodinné politiky, právní úpravy a popisů nástrojů přímé finanční podpory rodin s dětmi v rámci zemí OECD. Následující tři kapitoly popisují rodinnou politiku v každé z vybraných zemí. Největší pozornost je věnována rozboru tří nástrojů finanční podpory rodin s dětmi – přídatku na dítě, porodnému a rodičovskému příspěvku. Cílem následující kapitoly je demonstrace těchto tří nástrojů na modelových příkladech rodin. Poslední kapitola porovnává a shrnuje vybrané nástroje rodinných politik v České republice, Německu a Švédsku a navrhuje možná zlepšení, která by mohla Česká republika implementovat.

Klíčová slova: Česká republika, Německo, Švédsko, rodinná politika, přídatek na dítě, porodné, rodičovský příspěvek

Abstract

This bachelor thesis deals with the analysis of family policies and the tools used for the support of family with children in three selected OECD countries – the Czech Republic, Germany and Sweden. The first chapter of the thesis focuses on the definition of family policy, legislation and description of direct financial support of family with children within OECD countries. The following three chapters describe the family policy in each of the selected countries. The main attention is paid to the three tools of family support – child allowance, birth grant and parental allowance. The aim of the following chapter is the demonstration of the three tools based on model families. The final chapter compares and summarize the particular tools of family policies in the Czech Republic, Germany and Sweden and suggests recommendation for family policy in the Czech Republic.

Key words: Czech Republic, Germany, Sweden, family policy, child allowance, birth grant, parental allowance